

**Маріупольський
університет**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ФІНАНСІВ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ
«ФІНАНСИ»**

для здобувачів вищої освіти ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування» ОС «Бакалавр» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Тарасенко О.Ю., Коверза В.С. Методичні рекомендації до проведення семінарських занять з дисципліни «Фінанси» (для здобувачів вищої освіти ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування» ОС «Бакалавр» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»). Київ: МДУ, 2025. 111 с.

Методичні рекомендації до проведення семінарських занять з дисципліни «Фінанси» для здобувачів вищої освіти ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування» ОС «Бакалавр» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок».

Дисципліна є обов'язковою для здобувачів зазначеного фаху і передбачає оволодіння теоретичними знаннями та практичними навичками щодо формування, розподілу й використання фінансових ресурсів на рівні держави, підприємств і домогосподарств, а також аналізу та управління фінансовими процесами в умовах ринкової економіки. Методичні рекомендації містять план проведення семінарських занять, питання для обговорення, теми рефератів, контрольні питання та завдання до кожної теми, тестові завдання, перелік тем індивідуального навчально-дослідного завдання та вимоги щодо його виконання, критерії оцінювання, рекомендовану літературу. Методичні рекомендації складено на підставі відповідних нормативних вимог Міністерства освіти і науки України.

Рецензенти:

О.М. Лизунова, д.е.н., професор, в.о. завідувача кафедри управління і фінансово-економічної безпеки Донецького національного технічного університету

А.В. Балабаниць, д.е.н., професор, завідувачка кафедри маркетингу та туризму Маріупольського державного університету

Обговорено на засіданні кафедри менеджменту та фінансів Маріупольського державного університету (протокол № 11 від 20.05.2025)

Затверджено на засіданні РЯВО навчально-наукового інституту управління Маріупольського державного університету

© Тарасенко О.Ю., 2025 рік

© Коверза В.С., 2025 рік

© Київ, МДУ, 2025 рік

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	4
МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ	7
ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	9
РЕКОМЕНДОВАНІ ТЕМИ І ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ	94
ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ	98
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ	103
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ	106
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	108
ДОДАТКИ	111

ВСТУП

Методичні рекомендації щодо проведення семінарських занять з дисципліни «Фінанси» призначені для здобувачів ОС «Бакалавр» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» денної та заочної форми навчання. Дисципліна є обов'язковою для студентів зазначеного фаху.

Актуальність дисципліни «Фінанси» обумовлена її комплексним змістом, що охоплює теоретичні та практичні аспекти функціонування фінансової системи на різних рівнях. Вивчення еволюції фінансів, податкової та бюджетної систем, фінансових ринків, міжнародних фінансів та фінансового менеджменту сприяє розумінню сучасних викликів та механізмів управління фінансовими ресурсами. Особливу вагу мають теми, пов'язані з фінансовою політикою, державною та місцевою фінансовою системою, страхуванням, а також фінансовою безпекою держави, що є ключовими для підготовки фахівців, здатних адаптуватися до динамічних змін у національному та міжнародному фінансовому середовищі.

Метою навчальної дисципліни «Фінанси» є формування у студентів цілісного розуміння сутності фінансів, їхньої ролі в економіці, механізмів функціонування фінансової системи на макро- та макрорівнях. Вивчення дисципліни спрямоване на опанування теоретичних основ фінансової науки, зокрема, податкової, бюджетної, кредитної систем, страхування, фінансових ринків і менеджменту, з акцентом на практичне застосування знань для вирішення професійних завдань у сфері фінансів.

Завдання дисципліни «Фінанси» полягають у формуванні теоретичних знань і практичних навичок щодо сутності фінансів, їх генезису та функцій у національній і світовій економіці, вивченні фінансового права, фінансової політики, податкової та бюджетної систем, принципів державного кредиту, місцевих фінансів і соціальних позабюджетних фондів. Дисципліна спрямована на опанування механізмів функціонування фінансових ринків, страхування, фінансового менеджменту, а також міжнародних фінансів та фінансової безпеки держави. Особлива увага приділяється аналізу фінансів суб'єктів господарювання, домогосподарств, а також фінансових систем країн із розвинутою ринковою економікою та Європейського Союзу.

Предметом вивчення дисципліни «Фінанси» є фінансові відносини, що виникають у процесі формування, розподілу та використання фінансових ресурсів на рівні держави, територіальних громад, суб'єктів господарювання та домогосподарств. Дисципліна досліджує механізми функціонування фінансової системи, включаючи бюджетну, податкову, кредитну системи, страхування, фінансовий ринок, а також вплив фінансової політики на економічний розвиток і забезпечення фінансової безпеки.

Зміст навчальної дисципліни, що вивчається протягом двох семестрів, розкривається в таких темах:

Тема 1. Предмет фінансової науки як пізнання сутності фінансів.

Тема 2. Генезис і еволюція фінансів.
Тема 3. Становлення та розвиток фінансової науки.
Тема 4. Фінансове право і фінансова політика.
Тема 5. Податки. Податкова система.
Тема 6. Бюджет. Бюджетна система.
Тема 7. Бюджетний дефіцит.
Тема 8. Державний кредит.
Тема 9. Місцеві фінанси.
Тема 10. Соціальні позабюджетні фонди.
Тема 11. Фінанси суб'єктів господарювання.
Тема 12. Фінанси домогосподарств.
Тема 13. Страхування. Страховий ринок.
Тема 14. Фінансовий ринок.
Тема 15. Фінансовий менеджмент.
Тема 16. Міжнародні фінанси.
Тема 17. Фінансова безпека держави.
Тема 18. Фінанси країн з розвинутою ринковою економікою.
Тема 19. Фінанси Європейського Союзу.

Вивчення дисципліни «Фінанси» базується на успішному опануванні знань, в першу чергу, таких дисциплін, як «Мікроекономіка» та «Макроекономіка» та інших дисциплін, що безпосередньо формують компетенції фахівця відповідної спеціальності, цілеспрямованої роботи над вивченням спеціальної літератури.

Навчальна дисципліна «Фінанси» спрямована на опанування наступних компетентностей:

інтегральної:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в ході професійної діяльності у галузі фінансів, банківської справи та страхування або у процесі навчання, що передбачає застосування окремих методів і положень фінансової науки та характеризується невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.

загальних:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК12 Здатність працювати автономно.

фахових:

СК01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища.

СК02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

СК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

СК05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку.

Дисципліна використовується для формування наступних програмних результатів навчання, передбачених освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» (ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування») у Маріупольському державному університеті:

ПР01. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.

ПР02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.

ПР03. Визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

ПР04. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.

ПР05. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

ПР07. Розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПР10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.

ПР16. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

ПР20. Виконувати функціональні обов'язки в групі, пропонувати обґрунтовані фінансові рішення.

ПР21. Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.

.

МЕТОДИ НА ВЧАННЯ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Семінарське заняття є однією з основних форм навчального процесу, що сприяє закріпленню теоретичних знань, отриманих на лекціях, під час самостійного вивчення матеріалу та виконання індивідуальних завдань. В його рамках відбувається обговорення заздалегідь визначених тем, до яких студенти готують реферати, доповіді, повідомлення, есе, а також формують проблемні питання для обговорення в ході діалогу, дискусій або диспутів.

Підготовка до семінарських занять

Для ефективної підготовки студенти використовують такі джерела та методи:

- опрацювання конспектів лекцій;
- засвоєння основних понять і категорій, аналіз наукової літератури, підручників, навчально-методичних посібників, монографій та наукових статей;
- дослідження додаткової літератури та періодичних видань з питань соціальної політики;
- вивчення нормативно-правових актів у сфері публічного управління соціальним розвитком;
- використання Інтернет-ресурсів, офіційних сайтів державних органів, аналітичних центрів та інших інституцій;
- аналіз офіційної статистичної інформації про соціально-економічний розвиток країни та її регіонів.

Підготовка рефератів

Семінарські заняття передбачають підготовку рефератів, теми яких студенти обирають із запропонованого переліку або узгоджують з викладачем. Після ознайомлення з відповідними джерелами студент складає план реферату, який включає:

Вступ – обґрунтування актуальності теми, її значення в контексті навчальної дисципліни, визначення мети та завдань дослідження.

Основну частину – структурований виклад змісту теми, розподілений на розділи та підрозділи, які розкривають усі аспекти питання.

Висновки – підсумкові положення, результати аналізу та можливі рекомендації.

Список використаних джерел – перелік літератури та нормативних документів, використаних у дослідженні.

Реферат оформлюється згідно з вимогами: шрифт Times New Roman, 14-й розмір, міжрядковий інтервал 1,5, формат А4 з відповідними полями (ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє та нижнє – по 20 мм). На титульному аркуші зазначаються дані закладу освіти, факультету, спеціальності, дисципліни, теми, курсу, групи, а також прізвище студента і викладача.

Написання есе

Есе – це невеликий прозовий твір, що містить особисті міркування та аналіз проблеми без претензії на вичерпне трактування теми. Воно має логічну структуру:

вступ із постановкою проблеми;

три аргументовані докази та власна позиція автора;

висновки, що містять підсумкове судження.

Доповіді та повідомлення

Доповіді та повідомлення за структурою подібні до рефератів, проте вони мають бути лаконічнішими та орієнтованими на усний виклад. Виступ доповідача має включати:

Вступ – постановка проблеми;

Основну частину – виклад аргументів, фактів, аналіз інформації;

Висновки – підсумкові положення, узагальнення.

Під час виступу студент обґрунтовує свою точку зору, використовуючи факти та приклади, а його колеги аналізують і доповнюють викладений матеріал.

Таким чином, семінарські заняття сприяють розвитку аналітичного мислення, аргументованої дискусії та навичок самостійного дослідження актуальних тем у межах навчальної дисципліни.

ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I **ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ**

Тема 1

Предмет фінансової науки як метод пізнання сутності фінансів

Мета: сформувати у студентів цілісне розуміння предмета фінансової науки як інструменту пізнання сутності фінансів, розкрити основні концепції та категорії фінансів, а також сприяти розвитку аналітичного мислення та навичок наукової дискусії щодо функцій і ролі фінансів у соціально-економічних процесах.

План семінарського заняття

1. Фінанси в системі ринкових відносин. Соціально-економічна сутність фінансів.
2. Функції фінансів.
3. Фінансові категорії.
4. Фінансові ресурси.
5. Фінансова система.

Питання для обговорення

1. Сутність фінансів в системі ринкових відносин.
2. Роль грошей у фінансових відносинах.
3. Функції фінансів у системі економічних відносин.
4. Роль ринку фінансових послуг в сучасній фінансовій системі.
5. Формування та використання фінансових ресурсів у ринковій економіці для розвитку економічної системи.
6. Структура та функціональне призначення фінансової системи України.

Теми доповідей і рефератів

1. Еволюція фінансової науки та її методи пізнання фінансових явищ.
2. Роль фінансів у розвитку макроекономічної стабільності держави.
3. Роль і значення державних фінансів в умовах фінансової кризи.
4. Взаємозв'язок елементів фінансової системи України.
5. Розвиток фінансової системи України.

Контрольні запитання і завдання

1. Сформулюйте визначення сутності фінансів.
2. Назвіть характерні особливості фінансів.

3. Назвіть основні функції фінансів.
4. Визначте та охарактеризуйте основні фінансові категорії.
5. Вкажіть чинники, що впливають на існування та розвиток фінансів.
6. Що таке фінансові ресурси?
7. Дайте визначення фінансової системи.
8. Перерахуйте складові фінансової системи України.

Література: [23, 29, 37, 38, 41, 42, 43, 44, 45, 51]

Завдання 1

Встановіть відповідність між поняттями та їх значеннями

Поняття	Значення
1. Фінанси	А) Вартість кінцевих товарів і послуг, виготовлених на території країни за певний період
2. Гроші	Б) Загальний еквівалент, за допомогою якого насамперед вимірюються витрати праці виробників
3. Валовий внутрішній продукт	В) Сукупність грошових відносин, організованих державою, у процесі яких здійснюється формування і використання загальнодержавних грошових фондів для виконання економічних, соціальних і політичних завдань
4. Державні фінанси	Г) Чистий національний продукт, за винятком непрямих податків
5. Національний дохід	Д) Сфера грошових відносин щодо розподілу вартості суспільного продукту і частини національного багатства, пов'язана з формуванням фінансових ресурсів у розпорядженні держави і її підприємств, використанням цих державних засобів на витрати з розширення виробництва, задоволення соціально-культурних потреб суспільства, які зростають, із вирішенням проблем щодо оборони країни та державного керування
6. Об'єкти дії розподільної функції фінансів	Е) Покриття витрат за рахунок фінансових ресурсів, акумульованих суб'єктами господарювання і державою
7. Первинний розподіл	Ж) Створення й використання централізованих фондів
8. Перерозподіл	З) Відшкодування видатків суб'єктів

	господарювання з основної діяльності та її розвитку за рахунок власних джерел
9. Відомчі фонди	І) Їх сутність полягає в централізації частини доходів структурних підрозділів і корпоративних об'єднань
10. Корпоративні фонди	К) Вартість валового внутрішнього продукту, а також частина національного багатства, яка набуває грошової форми
11. Кінцевий результат перерозподільного циклу	Л) Процес вкладення грошей у ті або інші об'єкти із розрахунком на збільшення їх вартості, а також отримання додаткового доходу
12. Фінансове забезпечення відтворювального процесу	М) Фонди, що створюють міністерства та відомства
13. Самофінансування	Н) Одна частина перерозподілених грошових ресурсів шляхом бюджетного фінансування знову переходить у сферу матеріального виробництва, щоб почати новий цикл первинного розподілу з наступним перерозподілом, інша частина перерозподілених грошових ресурсів переходить у сферу споживання
14. Оренда	О) Розподіл доданої вартості й формування первинних доходів суб'єктів, які беруть участь у створенні ВВП
15. Інвестування	П) Передавання майна в користування за певну плату і на певний термін

Тестові завдання

Оберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів).

1.1. Фінанси - це:

- а) усі види доходів держави і підприємств;
- б) гроші;
- в) сукупність економічних відносин, пов'язаних із обміном, розподілом і перерозподілом у грошовій формі вартості валового внутрішнього продукту (ВВП), а в певних умовах, і національного багатства;
- г) формування і використання засобів державного бюджету.

1.2. Що є об'єктами фінансових відносин:

- а) прибуток, податки, цінні папери;
- б) валовий суспільний продукт і національний дохід;
- в) грошові доходи;
- г) держава, підприємства, громадяни.

1.3. Суб'єктами фінансових відносин є:

- а) національний дохід і валовий суспільний продукт;
- б) держава, підприємства, громадяни;
- в) надходження від державних позик;
- г) податки, цінні папери, валюта.

1.4. Термін *financia* виник:

- а) у I ст. до н. е. у Греції;
- б) у IX-XI ст. у Франції;
- в) у XIII-XV ст. в Італії;
- г) у V-IV ст. до н. е. в Китаї.

1.5. Для фінансів характерні наступні ознаки:

- а) грошові відносини між суб'єктами;
- б) рівноправність держави й інших суб'єктів фінансових відносин;
- в) фондовий характер фінансових відносин;
- г) потреба створення фіскального апарату;
- д) матеріальною основою існування і функціонування фінансів є не тільки гроші.

1.6. Передумовами виникнення фінансів є:

- а) спроможність глави держави (монарха) одноосібно розпоряджатися загальнодержавним фондом коштів;
- б) усунення монарха від керування скарбницею внаслідок революційних перетворень;
- в) виникнення системи державних доходів і витрат;
- г) збори до бюджету здійснювалися у вигляді натуральних податей.

1.7. Системний характер формування і виконання бюджету означає:

- а) визначений склад і суму державних доходів і витрат;
- б) визначений склад і структуру державних доходів і витрат, а також їхнє законодавче закріплення;
- в) законодавче закріплення порядку надходження податків у бюджет;
- г) залишення основної групи видаткової частини бюджету без змін протягом тривалого часу.

1.8. Які ознаки властиві для першого етапу розвитку фінансів:

- а) основна маса коштів витрачалася на військові цілі;
- б) обмежена кількість фінансових відносин;
- в) високий ступінь впливу фінансів на економіку;
- г) вузькість фінансової системи;
- д) багатоланковість фінансової системи.

1.9. Суспільне призначення фінансів полягає у:

- а) формуванні та використанні грошових фондів держави за допомогою особливих форм руху вартості;
- б) рухові вартості без готівки шляхом перерахування коштів за рахунками кредитних установ;
- в) виникненні грошових відносин з мобілізації фінансових ресурсів у розпорядження держави;
- г) грошових відносинах, пов'язаних з використанням державних засобів на потреби держави.

1.10. Яку іншу назву має функція фінансів утворення доходів:

- а) здійснення витрат;
- б) розподільна;
- в) нагромадження капіталу;
- г) системотворча.

Тема 2

Генезис і еволюція фінансів

Мета: аналіз історичного розвитку фінансів як економічної категорії, вивчення основних етапів їх еволюції від первісних форм до сучасних фінансових систем, розкриття взаємозв'язку фінансів з іншими економічними і соціальними процесами, розуміння факторів, які впливали на становлення фінансів у різних історичних періодах та визначення основних напрямків трансформації фінансових відносин в умовах глобалізації та розвитку ринкової економіки.

План семінарського заняття

1. Генезис фінансів як економічної категорії.
2. Еволюція фінансів.

Питання для обговорення

1. Основні теоретичні підходи до розуміння генезису фінансів як економічної категорії.
2. Виникнення фінансів у контексті розвитку суспільних відносин.
3. Роль фінансів у формуванні державного бюджету на різних етапах історії.
4. Вплив економічних криз на еволюцію фінансових відносин.
5. Трансформація фінансових інститутів та інструментів у процесі глобалізації економіки.

Теми доповідей і рефератів

1. Історичний розвиток фінансів: від первісного обміну до сучасних фінансових систем.
2. Генезис фінансів в умовах розвитку державності та економічних відносин.
3. Вплив глобалізації на еволюцію фінансів: нові виклики та можливості для фінансових систем.
4. Розвиток фінансових інститутів у середньовічній Європі: від банківської справи до державних фінансів.
5. Ранній етап розвитку фінансів у Великій Британії: вплив промислової революції на фінансові інститути.

Контрольні запитання і завдання

1. Коли вперше було вжито термін фінанси?
2. З чим пов'язано виникнення фінансів?
3. Вкажіть взаємодію фінансів з іншими економічними категоріями.
4. Що було первинною формою фінансів?
5. Коли виник термін «бюджет»?
6. Як розвивались позабюджетні фонди?
7. Надайте характеристику основним етапам еволюції фінансів.
8. Назвіть та охарактеризуйте чинники, що впливають на розвиток фінансів в Україні.

Література: [29, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 51]

Завдання 1

Встановіть відповідність між поняттями та їх значеннями

Поняття	Значення
1. Фінанси	А) Обов'язкові платежі у позабюджетні фонди
2. Матеріальні носії фінансових відносин	Б) Грошове вираження вартості будь-якого товару, виступає вихідним інструментом розподілу вартості валового внутрішнього продукту і створює умови для його подальшого перерозподілу
3. Ціна	В) Форма прямого державного податку з переорієнтацією державного скарбу на внутрішні джерела доходів
4. Домини	Г) Фінансові ресурси, які формуються у суб'єктів господарювання, держави, домогосподарств за рахунок грошових доходів і надходжень, а використовуються на розширене відтворення, соціальні та інші суспільні потреби

5. Податок	Д) Економічні відносини з приводу розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту
6. Данина	Е) Дохід від державної власності та експлуатації земель, лісів, надр, ведення торгівлі, рибної ловлі - від усіх ресурсів, що знаходилися у власності короля, правителя
7. Регалії	Ж) Державні монополії на ведення певної діяльності або торгівлі окремими видами товарів. Їх існування стає можливим лише завдяки застосуванню державного примусу щодо обмеження конкуренції та прав власності
8. Бюджет	З) План держави стосовно формування і розподілу доходів і видатків держави

Тестові завдання

Оберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів).

2.1. Термін «*finis*» використовувався у грошових відносинах, що виникали між державою та населенням, і трактувався як:

- а) умова кредитної угоди;
- б) завершення грошового платежу;
- в) документ про сплату мита.

2.2. В якому столітті відбулося формування терміна «*financia*»:

- а) у XV ст.;
- б) у XII ст.;
- в) у XIV ст.

2.3. Однією з найважливіших історичних передумов формування категорії фінансів за часів середньовіччя було:

- а) виникнення поняття загальнодержавного фонду грошових коштів;
- б) розвиток дипломатичних зв'язків між Західною Європою та країнами Близького Сходу;
- в) інтенсивний розвиток сільського господарства та промисловості.

2.4. Фінанси можуть функціонувати тільки за наявності:

- а) мануфактурного виробництва;
- б) державного управління;
- в) кредитно-лихварських відносин.

2.5. Визначте чинник, що не зумовлює генезис категорії фінансів:

- а) суспільний розподіл праці;
- б) розвиток товарно-грошових відносин;
- в) розвиток грошового господарства, чітке формування та

використання основних функцій грошей;

г) відсутність незалежних суб'єктів господарювання, які здійснюють підприємницьку діяльність;

д) забезпечення державою системи законодавчих і правових норм;

е) формування загальнодержавного фонду грошових коштів — бюджету.

2.6. Для нерозвиненої форми фінансів властиві:

а) інтенсивний розвиток грошових відносин;

б) невиробничий характер фінансів;

в) велика кількість ланок фінансової системи;

г) розвинений страховий ринок.

2.7. Які ознаки характерні для первісного суспільного устрою:

а) наявність постійного державного апарату;

б) відсутність системи формування державних доходів та витрат;

в) виконання грошима усіх функцій.

2.8. Основними джерелами доходів рабовласницьких держав були:

а) контрибуції;

б) військова здобич;

в) натуральні податі;

г) особисті повинності;

д) правильними є відповіді а), б) і в);

е) правильних варіантів відповіді немає.

2.9. Яке з тверджень не належить до закономірностей історичного розвитку фінансових відносин у рабовласницькому і феодальному суспільствах:

а) фінанси почали відображати приватноправовий принцип діяльності держави;

б) фінанси органічно пов'язувалися з доходами та витратами держави;

в) фінанси тісно пов'язані з правовою діяльністю держави;

г) податки, збори, позики, а також грошові витрати держави мали врегульований характер;

д) більша частина витрат мала непродуктивний характер.

2.10. Головним джерелом мобілізації ресурсів у державний і місцеві бюджети та перерозподілу національного доходу на етапі розвитку розвиненої форми фінансів є:

а) державний кредит;

б) особисті повинності;

в) податки;

г) державні інвестиції;

д) доходи від операцій на фінансовому ринку.

Тема 3 **Становлення та розвиток фінансової науки**

Мета: здійснення аналізу процесу становлення та розвитку фінансової науки, визначення основних етапів її формування, виявлення ключових теоретичних напрямків та дослідження процесу впливу економічних умов на еволюцію фінансових теорій.

План семінарського заняття

1. Зміст системи фінансових наукових знань та інструментарій фінансової науки.
2. Новітні уявлення вітчизняних вчених про розвиток фінансової науки.
3. Світова фінансова наука.

Питання для обговорення

1. Основні етапи становлення фінансової науки.
2. Взаємозв'язок фінансової науки з іншими економічними дисциплінами.
3. Вплив глобалізації на розвиток фінансової науки.
4. Проблеми та перспективи розвитку фінансової науки в Україні.
5. Роль фінансової науки у вирішенні глобальних економічних проблем.

Теми доповідей і рефератів

1. Історичні етапи становлення фінансової науки: від класичних теорій до сучасних підходів.
2. Роль держави у розвитку фінансової науки: історичні аспекти та сучасні тенденції.
3. Виникнення фінансової науки в Україні: етапи становлення та основні вчені.
4. Основні проблеми та перспективи розвитку фінансової науки в Україні в умовах економічної трансформації.

Контрольні запитання і завдання

1. Вкажіть історичні передумови виникнення фінансової науки.
2. Сформулюйте визначення фінансової науки.
3. Хто виступає суб'єктом фінансової науки?
4. Назвіть предмет та об'єкт фінансової науки.
5. Охарактеризуйте функції фінансової науки.
6. Визначте складові системи наукових фінансових знань.

7. Перерахуйте методи наукових досліджень, що використовуються фінансовою наукою.

8. Вкажіть особливості розвитку фінансової науки на різних історичних етапах.

Література: [23, 37, 38, 41, 42, 43, 44, 45]

Завдання 1

Встановіть відповідність між поняттями та їх значеннями

Поняття	Значення
1.Фінансова наука	А) Теоретичне відтворення об'єктивної фінансової дійсності, тих суттєвих зв'язків та відношень, які підлягають безпосередньому вивченню у процесі фінансового наукового дослідження і є головними, визначальними для конкретного дослідження
2.Фінансове дослідження	Б) Певний спосіб розуміння, тлумачення, інтерпретації фінансових положень, ідей, явищ, процесів, головний погляд на них, сукупність ідей їх системного висвітлення
3.Фінансова теорія	В) Вихідні, незалежні, несуперечливі і повні твердження або положення наукових теорій, які за аксіоматичної або дедуктивної побудови теорій сприймаються як істинні і з яких виводяться, за прийнятими у них правилами виводу, всі інші положення (основні абстракції)
4.Фінансова думка	Г) Спеціалізована галузь наукових знань, наукова діяльність, спрямована на вивчення фінансів у теоретичному і практичному аспектах, а також форм організації і функціонування їхніх окремих інститутів
5.Фінансова доктрина	Д) Наукове припущення, істинність якого не доведена і потребує експериментальної перевірки
6.Фінансова концепція	Е) Система ідей і уявлень, здатних розв'язати суперечності, що виникли в науці, дати пояснення накопиченому емпіричному матеріалу і відкрити шлях до подальшого поглиблення знань
7. Наукові закони	Ж) Інтелектуальний процес у будь-якій стадії пізнання фінансових явищ та з будь-яким результатом — від гіпотези до достовірного знання
8. Наукова парадигма	З) Нове знання, здобуте у процесі фінансових наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації
9. Суб'єкти фінансової науки	І) Логічне вираження знань про об'єкт, предмет і мету

10. Гіпотеза	К) Накопичення, збереження, трансляція досвіду функціонування фінансів у попередньому історичному періоді
11. Метод	Л) Об'єднаний єдиною внутрішньою пізнавальною логікою, взаємопов'язаний у його частинах, закінчений на певний момент комплекс пояснень фактів і осмислень фінансової дійсності
12. Функція соціальної пам'яті	М) Внутрішні суттєві зв'язки фінансових ідей, явищ, що зумовлюють їхній закономірний розвиток
13. Аксиома	Н) Вчені, наукові працівники, науково-педагогічні працівники, наукові установи, наукові організації, вищі навчальні заклади III—IV рівнів акредитації, громадські організації у сфері фінансової наукової діяльності
14. Науковий факт	О) Спосіб відображення і відтворення у мисленні досліджуваного предмета
15. Поняття	П) Систематизоване вчення про фінанси, цілісну концепцію, сукупність принципів

Тестові завдання

Оберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів).

3.1. Представниками класичної школи політичної економії є:

- а) Ф. Гвіччардіні, Н. Макіавеллі, Т. Мен, Дж. Локк, Т. Гоббс;
- б) Ф. Кене, А.Р.-Ж. Тюрго, О. Мірабо, А. Сміт, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сей, С. Міль;
- в) Дж.М. Кейнс, Дж. Хікс, П. Самуельсон, Е. Хансен.

3.2. Кейнсіанство як економічний напрям набуло поширення у:

- а) XIX;
- б) XX;
- в) наприкінці XIX - на початку XX ст.

3.3. Теорія ефективного попиту ґрунтується на:

- а) оптимальному портфелі інвестицій;
- б) співвідношенні сукупного попиту та пропозиції;
- в) рівновазі між споживанням і виробництвом.

3.4. Якій політиці кейнсіанці надавали перевагу:

- а) бюджетній;
- б) кредитно-фінансовій;
- в) монетарній.

3.5. Посткейнсіанство - економічний напрям, у центрі уваги якого перебуває:

- а) зменшення загального рівня податків;
- б) забезпечення обсягу інвестицій, необхідних для повної зайнятості;
- в) аналіз проблем, зумовлених активним впливом фінансової сфери та грошового фактора на макроситуацію.

3.6. Залежність доходів бюджету від ставок податків відображає:

- а) хрест Хікса;
- б) крива Лаффера;
- в) модель Блека-Скоулза.

3.7. До якого напрямку належить монетаризм:

- а) кейнсіанства;
- б) неокейнсіанства;
- в) посткейнсіанства;
- г) неоконсерватизму;
- д) немає правильної відповіді.

3.8. До сучасних неоконсервативних теорій належать:

- а) теорія циклічних коливань;
- б) теорія економіки пропозиції;
- в) теорія раціональних очікувань;
- г) немає правильної відповіді;
- д) усі відповіді правильні.

3.9. Засновником сучасного монетаризму вважається:

- а) Е. Хансен;
- б) П. Самуельсон;
- в) М. Фрідмен.

3.10. Неоконсерватори виступали за:

- а) пропорційну систему оподаткування, розширення функцій грошово-кредитного регулювання, пріоритетність пропозиції, збалансування доходів і витрат держави, зменшення бюджетних витрат;
- б) прогресивну систему оподаткування, розширення функцій грошово-кредитного регулювання, пріоритетність пропозиції, збалансування доходів і витрат держави, зменшення бюджетних витрат;
- в) прогресивну систему оподаткування, розширення функцій грошово-кредитного регулювання, пріоритетність пропозиції, збалансування доходів і витрат держави, збільшення бюджетних витрат;
- г) пропорційну систему оподаткування, розширення функцій бюджетного регулювання, пріоритетність пропозиції, збалансування доходів і витрат держави, збільшення бюджетних витрат.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Тема 4

Фінансове право і фінансова політика

Мета: розглянути основні аспекти фінансового права та фінансової політики, визначити їх взаємозв'язок та роль у регулюванні фінансових відносин, а також аналізувати сучасні підходи до формування фінансової політики в контексті національної економіки та міжнародних фінансових стандартів.

План семінарського заняття

1. Поняття та система фінансового права.
2. Фінансова політика, її зміст і завдання.
3. Фінансовий механізм і його складові елементи.
4. Організація фінансового планування та фінансового контролю в державі.
5. Управління фінансами в Україні.

Питання для обговорення

1. Основні елементи та принципи системи фінансового права.
2. Роль фінансової політики у забезпеченні економічного розвитку держави.
3. Структура фінансового механізму та його вплив на стабільність економіки.
4. Взаємозв'язок між фінансовим плануванням і фінансовим контролем в державі.
5. Особливості фінансового планування в умовах економічної нестабільності.
6. Визначення основних завдань фінансової політики на різних етапах розвитку держави.

Теми доповідей і рефератів

1. Напрями вдосконалення фінансового механізму в Україні.
2. Організація та здійснення фінансового контролю в Україні.
3. Проблеми формування грошово-кредитної політики в умовах реформування економіки в Україні.
4. Фінансова політика України: стратегія і тактика розвитку в умовах фінансової кризи.
5. Аналіз ефективності державного фінансового контролю в умовах сучасної економіки.

6. Роль органів державної влади в реалізації фінансової політики та управлінні фінансами.

Контрольні запитання і завдання

1. Дайте визначення поняття фінансового права.
2. Що виступає предметом фінансового права?
3. Визначте сутність та охарактеризуйте основні складові фінансової політики.
4. Що ви розумієте під фінансовою стратегією та фінансовою тактикою?
5. Назвіть об'єкти та суб'єкти управління фінансами.
6. У чому полягає основна мета фінансового контролю?
7. Охарактеризуйте види, форми та методи фінансового контролю.
8. Вкажіть основні елементи фінансового забезпечення та фінансового регулювання.

Література: [1, 27, 29, 42, 53, 54, 55]

Завдання 1

Встановіть відповідність між поняттями та їх значеннями

Поняття	Значення
1. Фінансова стратегія	А) Спрямована на виконання завдань суспільства на конкретному етапі розвитку за допомогою перегрупування фінансових ресурсів і зміни способів організації фінансових зв'язків
2. Податкова політика	Б) Діяльність, пов'язана зі складанням планів формування, розподілу і використання фінансових ресурсів на рівні окремих суб'єктів господарювання, їх об'єднань, галузевих структур, територіально-адміністративних одиниць, країни в цілому
3. Фінансова тактика	В) Застосовується у разі несвоєчасного виконання грошових зобов'язань і нараховується за кожен день прострочення
4. Кредитно-грошова політика	Г) Сукупність фінансових методів та форм, інструментів і важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства
5. Фінансовий механізм	Д) Метод документального контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства, установи, організації, дотриманням законодавства з фінансових питань, достовірністю обліку і звітності; спосіб документального викриття недостач, витрат, привласнень та крадіжок коштів і матеріальних

	цінностей, попередження фінансових зловживань
6. Фінансова політика	Е) Забезпечення стабільності грошового обігу шляхом управління емісією, регулювання інфляції та курсу національної грошової одиниці; забезпечення своєчасності розрахунків у народному господарстві та в різних сферах фінансової системи шляхом регламентації і регулювання діяльності банківської системи; управління діяльністю фінансового ринку шляхом регламентації емісії та розміщення державних і корпоративних цінних паперів і регулювання їх дохідності
7. Фінансове планування	Ж) Довготривалий курс фінансової політики, розрахований на перспективу, що передбачає вирішення великомасштабних питань, визначених економічною та соціальною стратегіями
8. Штраф	З) Засіб матеріального впливу на винних у порушенні законодавства, угод або чинних правил; накладається, як правило, у твердій грошовій сумі
9. Пеня	І) Реалізує інтереси держави, її головне завдання — вилучення частини ВВП на загальнодержавні потреби шляхом перерозподілу цих коштів через бюджет
10. Ревізія	К) Визначення цілей, завдань, на виконання яких спрямовується процес формування, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів
11. Бюджетно-фінансова політика	Л) Створення, застосування, перевірка дотримання, вивчення, аналіз і вдосконалення форм фінансових відносин
12. Фінансові показники	М) Основа для приведення в дію відповідних стимулів (у формі пільг, санкцій, дотацій) та інструментів, що обмежують ту чи іншу форму діяльності (штрафи, відміна пільг, додаткове оподаткування)
13. Резерви	Н) Сукупність важелів, які за напрямом діяльності дії поділяються на стимули і санкції. Стимулами можуть бути різні пільги (в оподаткуванні, кредитуванні), а санкції — це штрафи, пеня та ін.
14. Система управління фінансами	О) Пов'язана з розподілом фонду грошових коштів держави та його використанням за галузевим, цільовим, територіальним призначенням
15. Зміст процесу управління фінансами	П) Мають нейтралізувати дію непередбачуваних факторів, що можуть виникнути в майбутньому

Тестові завдання

Оберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів).

4.1. Найдинамічнішою частиною фінансової політики є:

- а) стратегія керування фінансами;
- б) тактика керування фінансами;
- в) фінансовий механізм;
- г) функціональна система керування.

4.2. Основоположником регулювальної фінансової політики є:

- а) А. Сміт;
- б) Д. Рікардо;
- в) Дж. Кейнс;
- г) Т. Мальтус.

4.3. Функціональними елементами керування фінансами є:

- а) планування;
- б) кредитування;
- в) оперативне керування;
- г) контроль;
- д) вибір виду фінансового механізму.

4.4. Напрями діяльності, що визначають довго- і середньострокову перспективи використання фінансів:

- а) тактика керування фінансами;
- б) організація фінансових відносин;
- в) стратегія керування фінансами.

4.5. Невтручання держави в економіку - це основна ознака певного типу фінансової політики, а саме:

- а) класичного;
- б) регулювального;
- в) планово-директивного.

4.6. Яке з тверджень є правильним:

- а) основою фінансової системи служать фінанси підприємств;
- б) фінансова система не має єдиного джерела ресурсів усіх ланок;
- в) до фінансів суб'єктів господарювання належать фінансові ресурси державних і колективних суб'єктів;
- г) фінанси виконують дві функції: розподільну і контрольну.

4.7. Вирізняють наступні особливості фінансового механізму регулювального типу фінансової політики:

- а) стимулювання державних витрат, за рахунок яких формується додатковий попит;

- б) законодавче закріплення прибуткового податку з прогресивних ставок з метою вилучення доходів, що використовуються як заощадження;
- в) обмеження державних витрат.

4.8. До завдань фінансового контролю належать наступні:

- а) контроль за дотриманням фінансово-господарського законодавства;
- б) оцінювання економічної ефективності фінансово-господарських операцій;
- в) делегування відповідальності за окремими сферами фінансової роботи;
- г) оцінювання доцільності зроблених витрат;
- д) вироблення фінансової стратегії.

4.9. Virізняють класифікаційні ознаки видів контролю:

- а) за часом проведення;
- б) за суб'єктами;
- в) за плануванням;
- г) за сферами фінансової діяльності;
- д) за методами проведення;
- е) аудиторський і відомчий.

4.10. Завданнями державного фінансового контролю є:

- а) розробка, затвердження і виконання бюджетів усіх рівнів і позабюджетних фондів;
- б) контроль за фінансовою діяльністю державних підприємств, установ, банків;
- в) вибір системи оплати праці;
- г) контроль недержавної сфери економіки;
- д) встановлення обов'язкового для всіх підприємств, організацій і посадових осіб порядку здійснення фінансової діяльності.

Тема 5

Податки. Податкова система

Мета: ознайомити студентів з економічною сутністю податків, їх функціями та значенням у фінансовій системі держави, розкрити основні види податків в Україні та порядок їх нарахування, дослідити податкову політику та податкову систему України, а також обговорити організацію податкової роботи та роль державної податкової служби в ефективному управлінні податками.

План семінарського заняття

1. Економічна сутність, функції податків.
2. Класифікація податків. Види податків в Україні та порядок їх нарахування.

3. Податкова політика та податкова система в Україні.
4. Організація податкової роботи та діяльність державної податкової служби.

Питання для обговорення

1. Роль податків у формуванні економічної політики держави та їх вплив на соціально-економічний розвиток.
2. Еволюція податкової системи України: основні етапи та реформи.
3. Податковий контроль та його роль у запобіганні ухиленню від сплати податків.
4. Перспективи розвитку податкової системи України в умовах економічної глобалізації та європейської інтеграції.
5. Соціальна справедливість податкової системи: вплив податків на розподіл доходів у суспільстві.
6. Організація фінансового контролю в сфері оподаткування.

Теми доповідей і рефератів

1. Податкова політика в умовах глобалізації: виклики та можливості для України.
2. Вплив цифрових технологій на податкове адміністрування та фіскальну політику.
3. Податкові інновації та їх вплив на економічну активність підприємств.
4. Проблеми оптимізації податкового навантаження на малий та середній бізнес в Україні.
5. Інтеграція міжнародних стандартів у податкову систему України.
6. Сутність податку на додану вартість. Об'єкти оподаткування, особливості його визначення у різних галузях.
7. Особливості акцизного оподаткування в Україні.

Контрольні запитання і завдання

1. Визначте сутність податку та назвіть його характерні особливості.
2. Які функції виконують податки?
3. Що таке податкові пільги?
4. Дайте визначення прямих і непрямих податків.
5. Дайте визначення податкової політики.
6. Що таке податкова система та система оподаткування?
7. Які місцеві податки і збори ви знаєте?
8. Дайте визначення та вкажіть суб'єкти податкової роботи в Україні.

Література: [6, 23, 29, 30, 31, 32, 40, 42, 52, 53, 54, 55]

Завдання 1

Встановіть відповідність між поняттями та їх значеннями

Поняття	Значення
1. Податки	А) сукупність податків і зборів, механізмів і способів їх розрахунку та сплати, а також суб'єктів податкової роботи, які забезпечують адміністрування і надходження податків і зборів до бюджету та інших державних цільових фондів
2. Збори	Б) економічні відносини, що виникають між державою та юридичними і фізичними особами стосовно примусового відчуження нею частини новоствореної вартості в грошовій формі, її вилучення і перерозподілу для фінансування державних видатків
3. Мито	В) законодавчо встановлені винятки з загальних правил оподаткування, які надають платникові можливість зменшити суму податку (збору), що підлягає сплаті, або звільняють його від виконання окремих обов'язків та правил, пов'язаних з оподаткуванням
4. Податкова система	Г) учасник процесу справляння податку (платник, держава, державні органи)
5. Податкова політика	Д) частина об'єкта оподаткування, стосовно якої відбувається встановлення нормативів і ставок обкладення, тобто та одиниця, яка покладається в основу виміру об'єкта оподаткування
6. Податкові канікули	Е) законодавчо встановлений розмір податку або збору, виходячи з об'єкта або одиниці оподаткування
7. Податкові пільги	Ж) діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації справлення податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави
8. Податковий контроль	З) непрямий податок, який накладається на товари, що переміщуються через митний кордон, тобто ввіз/вивіз чи транзит, і який включається до ціни товарів та сплачується за рахунок кінцевого споживача.
9. Суб'єкт податку	І) обов'язкові платежі
10. Прямі податки	К) визначений законом період, протягом якого певні групи суб'єктів підприємництва - підприємства, фірми тощо - звільняються від сплати окремих податків.
11. Джерело податку	Л) система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань проведення

	розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.
12. Одиниця оподаткування	М) податки, що стягуються державою безпосередньо з доходів або майна платника податків.
13. Ставка податку	Н) фонд, явище чи предмет, з якого сплачується податок
14. Податкова квота	О) частка податку в доході платника

Завдання 2

Розрахуйте розмір податкової соціальної пільги для працівника, якщо його місячний дохід становить 4 000 грн.

Який буде розмір податкової пільги для одинокого батька, який утримує двох дітей віком до 18 років?

Завдання 3

Оцініть вплив звільнення окремих категорій громадян від військового збору на бюджет країни.

Завдання 4

Підприємство реалізувало товар на суму 300 000 грн (без ПДВ). Ставка ПДВ становить 20%.

1. Розрахуйте суму ПДВ, яку необхідно нарахувати.
2. Визначте загальну вартість товару з урахуванням ПДВ.
3. Якщо підприємство мало податковий кредит у розмірі 30 000 грн, розрахуйте суму ПДВ, яку воно має сплатити до бюджету.

Завдання 5

Підприємство виплачує працівнику заробітну плату в розмірі 20 000 грн на місяць. Необхідно визначити:

1. Суму ЄСВ, яку сплачує роботодавець.
2. Які податки і в якому обсязі сплачує працівник.
3. Зарплату, яку отримає працівник після утримання податків.

Тестові завдання

Оберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів).

5.1. Як називається податок, який стягується з доходів фізичних осіб в Україні?

- а) податок на майно;
- б) податок на доходи фізичних осіб;
- в) податок на додану вартість;
- г) податок на прибуток.

5.2. Який орган в Україні відповідає за адміністрування податків та зборів?

- а) Міністерство фінансів України;
- б) Державна податкова служба України;
- в) Національний банк України;
- г) Кабінет Міністрів України.

5.3. Який з наведених податків є прямим?

- а) податок на прибуток підприємств;
- б) акцизний податок;
- в) ПДВ;
- г) мито.

5.4. Що таке податкова декларація?

- а) документ, який засвідчує оплату податків;
- б) звіт про прибутки та витрати підприємства;
- в) документ, який підприємці подають для звітності про доходи та податки;
- г) документ, що визначає ставки податків для підприємств.

5.5. Який з наведених податків не є податком на доходи?

- а) податок на прибуток;
- б) податок на додану вартість;
- в) податок на доходи фізичних осіб;
- г) податок на майно.

5.6. Яким чином держава може здійснювати податкову політику в умовах економічної кризи?

- а) підвищення податків;
- б) зниження ставок податків;
- в) зменшення податкових пільг;
- г) виключення податків на підприємства.

5.7. Яка з наведених категорій є об'єктом оподаткування для ПДВ?

- а) дохід фізичних осіб;
- б) реалізація товарів та послуг;
- в) прибуток підприємств;
- г) вартість майна.

5.8. До податків, які стягують з юридичних осіб, належать:

- а) податок на прибуток;
- б) податок на додану вартість;
- г) податок на нерухомість;
- д) акцизний податок.

5.9. У чому полягає сутність податку на додану вартість (ПДВ):

- а) прямий податок, що сплачується в бюджет за ставкою 19 % вартості товару;
- б) непрямий податок, який включається в ціну товару і сплачується в бюджет продавцем товару;
- в) прямий податок, сплачений у бюджет покупцями товару;
- г) непрямий податок, що включається в ціну товару, сплачується в бюджет покупцями товару.

5.10. Залежно від рівня державних структур, які встановлюють податки, вони поділяються на:

- а) загальнодержавні та місцеві;
- б) податки на доходи, споживання і майно;
- в) прямі та непрямі;
- г) розкладні та окладні.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ЦЕНТРАЛІЗОВАНІ ФІНАНСИ

Тема 6

Бюджет. Бюджетна система

Мета: поглиблення теоретичних знань студентів про сутність, структуру та принципи функціонування бюджету і бюджетної системи. Розглядаються механізми формування та розподілу бюджетних ресурсів, взаємозв'язок між різними рівнями бюджетної системи, роль бюджету в забезпеченні соціально-економічного розвитку країни. Особлива увага приділяється питанням бюджетної політики, міжбюджетних відносин та основним проблемам удосконалення бюджетної системи в Україні.

План семінарського заняття

1. Сутність, функції та призначення бюджету держави.
2. Бюджетна політика та бюджетний механізм.
3. Бюджетний устрій та бюджетна система держави.
4. Склад доходів та видатків бюджету.
5. Бюджетний процес в Україні.

Питання для обговорення

1. Бюджет як основний інструмент державного регулювання економіки та соціального розвитку.
2. Функції державного бюджету та їхня роль у забезпеченні економічної стабільності.
3. Формування та реалізація бюджетної політики в Україні: основні виклики та напрями розвитку.

4. Бюджетний механізм як сукупність методів і інструментів управління фінансовими ресурсами держави.

5. Структура бюджетної системи України та її особливості.

6. Доходи державного бюджету: основні джерела, механізми мобілізації та тенденції змін.

7. Видатки державного бюджету: класифікація, структура та пріоритетні напрями фінансування.

Теми доповідей і рефератів

1. Роль бюджету у розподілі і перерозподілі валового внутрішнього продукту.

2. Аналіз виконання бюджету України за останні 3 роки.

3. Стадії бюджетного процесу в Україні та їх нормативно-правове забезпечення.

4. Контроль за виконанням бюджету як складова ефективного управління державними фінансами.

5. Перспективи реформування бюджетної системи України в контексті економічного розвитку.

Контрольні запитання і завдання

1. У чому полягає сутність бюджету як економічної категорії?

2. Охарактеризуйте функції бюджету.

3. Що ви розумієте під бюджетною політикою?

4. Визначте сутність бюджетного механізму.

5. Дайте визначення бюджетної системи.

6. Охарактеризуйте принципи побудови бюджетної системи України.

7. Що таке доходи та видатки бюджету? За якими принципами їх класифікують?

8. Що ви розумієте під бюджетним фінансуванням?

Література: [1, 7, 8, 9, 14, 16, 19, 23, 25, 26, 29, 42, 43, 44, 53, 54, 55]

Завдання 1

Встановіть відповідність між поняттями та їх значеннями

Поняття	Значення
1. Бюджетне фінансування	А) Виділення коштів суб'єктам господарювання з метою поповнення тимчасових розривів між дохідною і видатковою частинами
2. Бюджетні доходи	Б) Метод покриття витрат установ відповідно до затвердженого кошторису

3. Бюджетні витрати	В) Надання юридичним особам у безоплатному порядку коштів з бюджетних та позабюджетних фондів
4. Кошторисне фінансування	Г) Видатки, пов'язані з інвестуванням бюджетних коштів в основні фонди і нематеріальні активи, зі створенням державних запасів і резервів
5. Дотація	Д) Позитивне сальдо бюджету, тобто перевищення доходів над видатками
6. Поточні бюджетні видатки	Є) Дохід, одержуваний від випуску грошей
7. Капітальні видатки	Ж) Грошові відносини, пов'язані з мобілізацією фінансових ресурсів, які є в розпорядженні державних структур
8. Дефіцит бюджету	З) Перевищення видатків бюджету над доходами
9. Профіцит	І) Видатки, пов'язані з наданням бюджетних коштів юридичним і фізичним особам з метою покриття поточних потреб
10. Сеньйораж	К) Грошові відносини, пов'язані з використанням централізованих і децентралізованих державних коштів на різні потреби держави
11. Трансферти	Л) Щомісячне пропорційне зниження бюджетних видатків (на 5, 10, 15 і більше відсотків) за всіма статтями бюджету протягом того періоду, який залишився до кінця фінансового року
12. Тимчасовий дефіцит	М) Перерахування від фізичних і юридичних осіб, міжнародних організацій та урядів іноземних держав, інших органів державної влади на безоплатній та безповоротній основі
13. Збалансований бюджет	Н) Відбувається у результаті надання центральним банком позик урядові та купівлі центральним банком державних цінних паперів
14. Секвестр бюджету	О) Спричиняється касовими розривами у виконанні бюджету
15. Монетизація дефіциту	П) Бюджет, в якому дотримано відповідність (рівність) між видатками й доходами

Завдання 2

Скласти структуру дохідної частини бюджету у відносних показниках за 2024 рік відповідно до наступних даних:

Податкові надходження 2 088 283 765 019.84 грн.

Неподаткові надходження 1 018 002 211 721.64 грн.

Доходи від операцій з капіталом 5 038 835 470.78 грн.

Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ 475 372 573 446.29 грн.

Цільові фонди 1 092 137 591.62 грн.

Разом 3 587 789 523 250.17 грн.

Проаналізувати структуру дохідної частини бюджету, зробити висновки.

Завдання 3

Скласти структуру видаткової частини бюджету у відносних показниках за 2024 рік відповідно до наступних даних:

Загальнодержавні функції 435 869 782 187.06 грн.

Оборона 2 304 475 107 312.77 грн.

Громадський порядок, безпека та судова влада 712 712 752 339.16 грн.

Економічна діяльність 259 859 416 049.68 грн.

Охорона навколишнього природного середовища 10 384 102 368.80 грн.

Житлово-комунальне господарство 66 178 883 959.79 грн.

Охорона здоров'я 238 652 672 228.87 грн.

Духовний та фізичний розвиток 45 533 290 361.44 грн.

Освіта 348 432 388 206.03 грн.

Соціальний захист та соціальне забезпечення 521 927 714 856.27 грн.

Разом 4 944 026 109 869.87 грн.

Проаналізувати структуру видаткової частини бюджету, зробити висновки.

Тестові завдання

Оберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів).

6.1. Яка з наведених функцій не є функцією державного бюджету?

- а) контрольна;
- б) розподільна;
- в) стимулююча;
- г) спекулятивна.

6.2. Бюджетна система України складається з:

- а) державного бюджету та місцевих бюджетів;
- б) тільки державного бюджету;
- в) тільки місцевих бюджетів;
- г) тільки позабюджетних фондів.

6.3. Який документ визначає основні принципи складання державного бюджету України?

- а) Конституція України;
- б) Бюджетний кодекс України;
- в) Цивільний кодекс України;
- г) Закон про державну службу.

6.4. Основним джерелом доходів державного бюджету є:

- а) природні ресурси;
- б) податки;
- в) кредити;
- г) продаж державного майна.

6.5. Яка з наведених статей не відноситься до видатків державного бюджету?

- а) соціальні виплати;
- б) інвестиції в інфраструктуру;
- в) виплати заробітної плати державним службовцям;
- г) капітальні витрати державних підприємств.

6.6. Бюджетний процес в Україні включає:

- а) формування бюджету;
- б) розподіл коштів між галузями економіки;
- в) оцінку економічної ситуації;
- г) розгляд і затвердження бюджету Верховною Радою України.

6.7. Яка з наведених стадій є частиною бюджетного процесу в Україні?

- а) формування бюджету;
- б) перерозподіл національного доходу;
- в) інвентаризація державних активів;
- г) спостереження за курсом валют.

6.8. Яка з наведених категорій бюджету належить до категорії «видатки»?

- а) податкові надходження;
- б) виплата соціальних допомог;
- в) державні позики;
- г) природні ресурси.

6.9. Яка з бюджетних рівнів в Україні відповідає за фінансування національної оборони?

- а) місцевий бюджет;
- б) державний бюджет;
- в) міжнародні фонди;
- г) приватні інвестиції.

6.10. Який орган в Україні здійснює контроль за виконанням державного бюджету?

- а) Верховна Рада України;
- б) Міністерство фінансів України;
- в) Державна аудиторська служба;
- г) Президент України.

Тема 7

Бюджетний дефіцит

Мета: вивчення сутності, причин виникнення та наслідків бюджетного дефіциту, а також методів його фінансування та впливу на економічний розвиток держави. Учасники аналізуватимуть види дефіциту, основні підходи до його регулювання, міжнародний досвід подолання дефіциту бюджету та специфіку бюджетної політики України в цьому контексті.

План семінарського заняття

1. Поняття стану дефіциту бюджету.
2. Методи та джерела фінансування дефіциту бюджету.
3. Шляхи скорочення дефіциту бюджету.
4. Вплив бюджетного дефіциту на розвиток економіки.

Питання для обговорення

1. Бюджетний дефіцит як показник фінансової стійкості держави та його вплив на економічний розвиток.
2. Основні фактори, що призводять до виникнення бюджетного дефіциту, та їх економічні наслідки.
3. Методи фінансування бюджетного дефіциту та їх вплив на макроекономічну стабільність.
4. Бюджетний дефіцит і державний борг: взаємозв'язок та шляхи оптимізації боргової політики.
5. Стратегії скорочення бюджетного дефіциту в умовах економічної нестабільності.

Теми доповідей і рефератів

1. Досвід зарубіжних країн у подоланні бюджетного дефіциту та його можливе застосування в Україні.
2. Причини та наслідки бюджетного дефіциту: економічний та соціальний аспекти.
3. Бюджетний дефіцит і державний борг: взаємозв'язок та шляхи оптимізації.
4. Роль бюджетної політики у регулюванні дефіциту державного бюджету.

Контрольні запитання і завдання

1. Дайте визначення бюджетного дефіциту.
2. Назвіть основні причини виникнення бюджетного дефіциту.
3. За якими ознаками класифікують бюджетний дефіцит?

4. Які методи фінансування бюджетного дефіциту ви знаєте?
5. У чому полягає сутність боргового фінансування?
6. Як відбувається фінансування бюджетного дефіциту за рахунок податкової політики?
7. Які виділяють шляхи скорочення дефіциту бюджету?
8. Перерахуйте основні соціально-економічні наслідки дефіциту бюджету.

Література: [1, 7, 9, 14, 16, 19, 23, 25, 26, 29, 42, 43, 44, 53, 54]

Завдання 1

Встановіть відповідність між поняттями та їх значеннями

Поняття	Значення
1. Бюджетний профіцит	А) Офіційно затверджений стан бюджету у законі про Державний бюджет України на плановий рік чи у рішеннях сесій місцевих рад про відповідний місцевий бюджет
2. Плановий дефіцит	Б) Різниця між поточними видатками і поточними доходами держави
3. Звітний бюджетний дефіцит	В) Фактичний обсяг дефіциту відповідно до річного звіту про виконання Державного бюджету України
4. Зовнішній дефіцит	Г) Перевищення обсягів загального дефіциту над зовнішнім
5. Внутрішній дефіцит	Д) Різниця між зовнішніми видатками та надходженнями від зовнішніх джерел
6. Відкритий дефіцит	Є) Різниця між величиною дефіциту бюджету і виплатою відсотків за борг
7. Квazăфіскальний (квазібюджетний) дефіцит	Ж) Результат дії "вмонтованих" стабілізаторів, тобто механізмів, які дають можливість знизити амплітуду циклічних коливань рівнів зайнятості і випуску, не застосовуючи частих змін економічної політики
8. Активний дефіцит	З) Відносний показник, який свідчить про перевищення доходів над видатками
9. Пасивний дефіцит	І) Дефіцит, що підкоряється законам інфляції
10. Фактичний дефіцит	К) Відображає різницю між видатками і доходами бюджету в умовах повної зайнятості
11. Циклічний бюджет	Л) Прихований дефіцит бюджету, обумовлений квазіфіскальною діяльністю держави
12. Структурний бюджет	М) «Прибуток», що може отримати держава за визначених темпів інфляції і який дорівнює втратам капіталу власниками коштів за збільшення пропозиції

	грошей
13. Первинний дефіцит	Н) Дефіцит, що дає змогу підштовхнути, активізувати подальший розвиток економіки і зростання капіталу
14. Операційний дефіцит	О) Надходження від сектору державного управління, тобто обсяг запозичень за рахунок емісії цінних паперів, що здійснює Міністерство фінансів України, надходження від органів грошово-кредитного регулювання і банківських установ та інші внутрішні джерела
15. Внутрішні джерела покриття дефіциту	П) Затверджений у законі про Державний бюджет України обсяг перевищення видатків над доходами, тобто дефіцит бюджету відповідно до основного фінансового плану держави
16. Зовнішні джерела покриття дефіциту	Р) Надходження, що включають позики, отримані від міжнародних організацій та іноземних комерційних банків та ін.
17. Інфляційний податок	С) Дефіцит державного бюджету із вирахуванням інфляційної частини відсоткових платежів з обслуговування державного боргу
18. Сеньйораж	Т) Дохід від друкування грошей, який виникає в умовах перевищення приросту грошової маси над приростом реального ВВП, наслідком чого є зростання середнього рівня цін

Завдання 2

Уряд країни прогнозує доходи державного бюджету на рівні 1,2 трлн грн, а видатки заплановані у розмірі 1,4 трлн грн. Для покриття дефіциту розглядаються два варіанти:

1. Залучення внутрішніх позик під середню річну ставку 10%
2. Емісія державних облігацій із загальною сумою випуску 200 млрд грн та прибутковістю 8% річних

Завдання:

1. Розрахувати бюджетний дефіцит у абсолютному та відносному вираженні (відносно доходів).
2. Визначити, який із запропонованих варіантів фінансування буде менш витратним для держави через 2 роки.
3. Оцінити можливі економічні наслідки покриття дефіциту через позики та емісію облігацій.

Тестові завдання

Оберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів).

7.1. Дефіцит державного бюджету утворюється, якщо:

- а) витрати держави зменшуються;
- б) сума податкових надходжень скорочується;

в) сума витрат держави перевищує суму податкових надходжень.

7.2. Профіцит бюджету - це:

- а) перевищення доходів держави над видатками;
- б) збільшення видатків держави;
- в) перевищення видатків держави над доходами.

7.3. Сутність поняття бюджетного надлишку полягає у:

- а) перевищенні доходів над видатками;
- б) перевищенні видатків над доходами.

7.4. Кредит, що використовується для покриття дефіциту Державного бюджету:

- а) державний;
- б) банківський;
- в) комерційний.

7.5. Видами бюджетного дефіциту є:

- а) податковий;
- б) фіскальний;
- в) циклічний і структурний;
- г) внутрішній.

7.6. Державний бюджет стає дефіцитним, якщо:

- а) постійні доходи бюджету держави переважають над його видатками;
- б) спостерігається зменшення податкових надходжень до бюджету із одночасним збільшенням видатків держави;
- в) зростають видатки бюджету;
- г) видатки бюджету підлягають секвеструванню.

7.7. Структурний бюджетний дефіцит - це дефіцит, який:

- а) є результатом застосування активної дискреційної фіскальної політики;
- б) запланований у законі про Державний бюджет на поточний рік;
- в) є результатом циклічної економічної кризи;
- г) немає правильної відповіді.

7.8. Дискреційна (активна) фіскальна політика - це:

- а) політика, що передбачає свідоме маніпулювання податками та видатками з боку уряду;
- б) політика, яка передбачає автоматичну дію вбудованих стабілізаторів;
- в) усі відповіді правильні;
- г) немає правильної відповіді.

7.9. Дефіцит Державного бюджету створюється, якщо:

- а) сума активів держави перевищує розміри її зобов'язань;
- б) сума витрат держави перевищує суму надходжень;
- в) видатки держави зменшуються;
- г) сума податкових надходжень скорочується;
- д) зобов'язання держави перевищують її активи.

7.10. Причинами бюджетного дефіциту в Україні є:

- а) зростання ролі держави у фінансуванні розвитку виробництва;
- б) збільшення військових витрат;
- в) неоптимальна чисельність робітників державного апарату;
- г) падіння виробництва;
- д) ліберальна податкова політика;
- е) державні соціальні програми, що не відповідають фінансовим можливостям держави;
- ж) правильними є відповіді а), б) і д);
- з) правильними є відповіді в), г) і е).

Тема 8

Державний кредит

Мета: вивчення сутності державного кредиту як фінансового інструменту, аналіз його ролі у формуванні бюджетних ресурсів, дослідження механізмів запозичень держави, їх впливу на економічний розвиток, а також розгляд особливостей управління державним боргом та ризиків, пов'язаних із його зростанням.

План семінарського заняття

1. Економічна сутність та роль державного кредиту.
2. Форми державного кредиту та класифікація державних позик.
3. Державний борг.
4. Управління державним боргом.

Питання для обговорення

1. Економічна сутність державного кредиту як фінансового інструменту регулювання економіки.
2. Вплив державного кредиту на фінансову стабільність та розвиток економіки.
3. Форми державного кредиту та їх роль у фінансуванні державних витрат.
4. Державний борг як наслідок функціонування державного кредиту та його економічні наслідки.

Теми доповідей і рефератів

1. Особливості управління державним боргом та ризиків, пов'язаних із його зростанням.
2. Стратегії та методи управління державним боргом у контексті забезпечення макроекономічної рівноваги.
3. Роль міжнародного державного кредиту у фінансуванні бюджетного дефіциту та підтримці економічного розвитку.

Контрольні запитання і завдання

1. У чому полягає економічна сутність державного кредиту?
2. Які конкретні форми прояву державного кредиту вам відомі?
3. На яких принципах засновується державний кредит?
4. Які функції виконує державний кредит? Охарактеризуйте їх.
5. Що розуміють під державним боргом країни?
6. Назвіть передумови виникнення державного боргу.
7. Що таке внутрішній та зовнішній державний борг?
8. Охарактеризуйте боргову політику України.

Література: [1, 7, 9, 14, 16, 19, 23, 25, 26, 29, 42, 43, 44, 53]

Завдання 1

Здійснити узагальнення підходів до трактування категорій «державний кредит» та «державний борг» поданий різними авторами.

Завдання 2

Встановіть відповідність між поняттями та їх значеннями

Поняття	Визначення
1. Державний кредит	А) Скуповування і продаж державних цінних паперів центральним банком
2. Керування державним кредитом	Б) Коротко- і довгострокові цінні папери, що випускає уряд з метою залучення коштів інвесторів та виконання державою своїх функцій
3. Операції на відкритому ринку	В) Сукупність економічних відносин між державою в особі її органів влади й управління, з одного боку, та юридичними і фізичними особами, з іншого, за якими держава є переважно позичальником, а також кредитором і гарантом
4. Облігації державних позик	Г) Державні цінні папери, що випускаються з метою залучення засобів інвесторів, але призначені в основному для розміщення серед населення
5. Облігації	Д) Формування одного з напрямів фінансової політики

ощадної позики	держави, пов'язаного з її діяльністю як позичальника, кредитора і гаранта
6. Казначейські позики	Є) Сукупність зобов'язань держави перед резидентами
7. Міжнародний державний кредит	Ж) Сукупність відносин, в яких держава на світовому фінансовому ринку відіграє роль позичальника або кредитора
8. Державний борг	З) Сукупність зобов'язань держави перед нерезидентами (незалежно від того, у якій національній валюті номіновано зобов'язання)
9. Внутрішній борг	І) Сума заборгованості за всіма борговими зобов'язаннями Держави, відсотки за нею і невиконані фінансові зобов'язання Держави перед суб'єктами економіки
10. Зовнішній борг	К) Відображає відносини надання фінансової допомоги підприємствам і організаціям органами державної влади й управління за рахунок бюджетних коштів на умовах терміновості, платності та повернення
11. Державні позики	Л) На певних умовах відстрочується виплата частки боргу
12. Гарантовані позики	М) Умовний державний кредит
13. Рефінансування державного боргу	Н) Зміна дохідності позики
14. Реструктуризація заборгованості	О) Погашення основної заборгованості й відсотків за допомогою коштів, отриманих від розміщення нових позик
15. Конверсія	П) Тимчасово вільні кошти населення, підприємств, організацій, які залучаються на фінансування суспільних потреб шляхом випуску та реалізації облігацій, казначейських зобов'язань та інших видів державних цінних паперів

Завдання 3

Кейс: Управління державним кредитом у країні Х.

У країні Х за останні кілька років спостерігається суттєвий ріст державного боргу через необхідність фінансування великих інфраструктурних проектів та підтримки економіки під час глобальної кризи. Уряд країни активно використовує інструменти державного кредиту, такі як випуск облігацій, для залучення коштів на покриття бюджетного дефіциту.

Ситуація:

Країна Х з 2021 року має стабільне зростання державного боргу, що наразі досягло 45% від валового внутрішнього продукту (ВВП). Уряд країни планує підвищити випуск облігацій для забезпечення фінансування

наступних етапів великих інфраструктурних проєктів, зокрема будівництва нових шосе, мостів та модернізації залізничних ліній. Крім того, уряд планує здійснити соціальні виплати, зокрема підтримку безробітних та допомогу родинам з низьким рівнем доходу.

Уряд обіцяє, що використання коштів від державного кредиту забезпечить покращення інфраструктури та стійке економічне зростання в довгостроковій перспективі, але в короткостроковій перспективі це може призвести до зростання боргового навантаження.

Проблема:

Незважаючи на потенційну користь від використання коштів для інфраструктурних проєктів, країна X має обмежені можливості для подальшого запозичення через високий рівень державного боргу. Якщо борг перевищить 50% від ВВП, країна ризикує потрапити в ситуацію, коли буде важко обслуговувати зовнішні та внутрішні позики. Окрім того, інвестори починають висловлювати занепокоєння щодо здатності уряду обслуговувати цей борг у майбутньому, що може призвести до підвищення процентних ставок на нові позики.

Питання для обговорення:

1. Які переваги та ризики має для країни X використання державного кредиту для фінансування інфраструктурних проєктів?
2. Як державний борг впливає на економічну стабільність країни та на соціальне благополуччя громадян?
3. Які альтернативи може розглянути уряд країни X для зниження залежності від зовнішнього і внутрішнього боргу?
4. Як можна оптимізувати стратегію управління державним боргом в умовах високих боргових навантажень?
5. Як країна X може забезпечити належний рівень довіри з боку міжнародних кредиторів і зберегти доступ до дешевих кредитних ресурсів?

Завдання для учасників:

1. Оцінити потенційні економічні наслідки високого рівня державного боргу для країни X.
2. Запропонувати стратегії управління державним боргом, які знизять ризики, пов'язані з його зростанням.
3. Проаналізувати вплив збільшення державного кредиту на інвестиційну привабливість країни та іноземні інвестиції.
4. Розробити план заходів для забезпечення стійкості фінансової системи в умовах можливого економічного спаду.

Тестові завдання

Оберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів).

8.1. Функції державного кредиту:

- а) розподільна;
- б) планова;
- в) регулююча;

- г) контрольна;
- д) управлінська;
- е) облікова.

8.2. За допомогою розподільної функції державного кредиту здійснюється:

- а) регулювання грошового обігу;
- б) формування централізованих грошових фондів держави;
- в) фінансування витрат держави;
- г) підтримка малого бізнесу.

8.3. За якими ознаками класифікуються державні позики:

- а) суб'єктами позикових відносин;
- б) місцем розміщення;
- в) терміном залучення коштів;
- г) забезпеченістю боргових зобов'язань;
- д) методом визначення доходу.

8.4. За забезпеченістю боргових зобов'язань державні позики поділяються на:

- а) заставні;
- б) ринкові;
- в) неринкові;
- г) виграшні;
- д) беззаставні;
- е) процентні.

8.5. За характером виплачуваного доходу вирізняють державні позики:

- а) заставні;
- б) беззаставні;
- в) ринкові;
- г) виграшні;
- д) процентні;
- е) облігації з «нульовим» купоном;
- ж) неринкові.

8.6. У чому полягає сутність поняття «операції на відкритому ринкові»:

- а) у діяльності комерційних банків з кредитування фірм та населення;
- б) діяльності центрального банку з надання позик комерційним банкам;
- в) впливі на рівень процентних ставок, що здійснюється шляхом зростання або зменшення загального обсягу позик, наданих комерційними банками;

г) операції центрального банку, у наслідок яких відбувається збільшення або зменшення загальної величини поточних рахунків комерційних банків;

д) діяльності центрального банку щодо купівлі або продажу державних цінних паперів.

8.7. Якщо центральний банк продає велику кількість державних цінних паперів населенню, то це зумовлює:

- а) збільшення загальної суми особистих нагромаджень;
- б) зменшення обсягу позик, наданих комерційними банками;
- в) збільшення загальної суми депозитів комерційних банків;
- г) збільшення кількості банкнот в обігу.

8.8. Якщо центральний банк купує в населення велику кількість державних цінних паперів, то:

- а) зобов'язання центрального банку у вигляді резервів комерційних банків збільшуються;
- б) поточні рахунки комерційних банків зменшуються;
- в) загальна грошова маса на руках у населення зменшується;
- г) дисконтна ставка й обсяг позик центрального банку збільшуються;
- д) дисконтна ставка й обсяг позик центрального банку зменшуються.

8.9. До чого призводять широкомасштабні операції на відкритому ринкові, проведені центральним банком з метою полегшення доступу до кредиту:

- а) зменшення загального обсягу резервів комерційних банків;
- б) зниження загального рівня цін;
- в) збільшення курсу державних цінних паперів;
- г) зменшення курсу державних цінних паперів.

8.10. Державний кредит - це:

- а) відносини вторинного розподілу вартості валового внутрішнього продукту;
- б) відносини первинного розподілу вартості валового внутрішнього продукту;
- в) відносини вторинного розподілу вартості національного доходу.

Тема 9

Місцеві фінанси

Мета: ознайомлення студентів з основними аспектами організації фінансових відносин на місцевому рівні, їх значенням для економічного розвитку регіонів та місцевих громад. Заняття має на меті розкрити особливості формування місцевих бюджетів, принципи фінансування місцевих органів влади, а також основні механізми контролю та управління місцевими фінансами.

План семінарського заняття

1. Сутність та основи організації місцевих фінансів.
2. Структура та функції місцевих фінансів.
3. Управління місцевими фінансами.

Питання для обговорення

1. Роль місцевих фінансів у розвитку економіки регіонів та місцевих громад.
2. Джерела формування доходів місцевих бюджетів і їх ефективність.
3. Види місцевих податків та зборів, їх значення для фінансування місцевих потреб.
4. Механізми управління місцевими фінансами та їх вплив на місцеве самоврядування.
5. Контроль за використанням місцевих фінансів як процес забезпечення ефективності бюджетних витрат.

Теми доповідей і рефератів

1. Особливості використання місцевих фінансових ресурсів для соціально-економічного розвитку.
2. Проблеми та перспективи бюджетної децентралізації в Україні.
3. Аналіз ефективності системи місцевих податків та зборів в Україні.
4. Бюджетна децентралізація: переваги та виклики для місцевих фінансів.
5. Місцеві фінанси в умовах економічної кризи: адаптація та нові підходи до управління бюджетом.

Контрольні запитання і завдання

1. У чому полягає сутність місцевих фінансів?
2. Назвіть принципи організації місцевих фінансів.
3. Що виступає головним елементом фінансів місцевих органів влади?
4. Як класифікують видатки місцевих органів влади за джерелами та економічною природою?
5. Які функції виконують місцеві фінанси?
6. Як здійснюється управління місцевими фінансами в Україні?

Література: [1, 7, 8, 9, 14, 16, 19, 23, 25, 26, 29, 30, 31, 31, 42, 43, 44, 52]

Завдання 1

Встановіть відповідність між поняттями та їх значеннями

Поняття	Значення
1. Місцеві бюджети	А). Система фінансових ресурсів, що спрямовані на фінансування конкретних державних програм та проектів на місцевому рівні.
2. Державна субвенція	Б) Грошові кошти, які надаються місцевим органам влади для виконання соціальних функцій, таких як освіта, охорона здоров'я, транспорт тощо.
3. Місцеві податки та збори	В) Відносини, що виникають між центральним та місцевими бюджетами в процесі розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів для потреб територій.
4. Децентралізація фінансів	Г) Кошти, які надходять до місцевих бюджетів від діяльності юридичних та фізичних осіб на території певної громади.
5. Цільова субвенція	Д) Процес передачі повноважень від центральної влади до місцевих органів управління для забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів.

Завдання 2

Міська рада обласного центру отримала від держави субвенцію на розвиток соціальної інфраструктури в розмірі 20 млн грн. Влада вирішила розподілити ці кошти на кілька проектів, включаючи будівництво нового дитячого садка, реконструкцію лікарні та оновлення місцевого культурного центру. Кожен проект має своє значення для громади, але в умовах обмежених ресурсів потрібно прийняти важливе рішення, куди спрямувати більшу частину фінансів.

1. Проаналізуйте три запропоновані проекти (будівництво дитячого садка, реконструкція лікарні та оновлення культурного центру) з точки зору їх значення для розвитку громади.

2. Оцініть, які з проектів є найбільш актуальними в поточних умовах. Пропишіть обґрунтування для кожного проекту.

3. Розподіліть 20 млн грн між трьома проектами, враховуючи пріоритети та терміновість виконання кожного з них.

4. Визначте можливі джерела додаткового фінансування для фінансування інших важливих проектів, якщо коштів буде недостатньо.

5. Як ви пропонуєте організувати контроль за виконанням кожного з проектів, щоб уникнути нецільового використання коштів і забезпечити ефективне використання бюджетних ресурсів?

Вказівки:

Врахуйте соціально-економічну важливість кожного проекту для розвитку громади.

Пропишіть, як можна забезпечити прозорість у використанні бюджетних коштів на рівні місцевого управління.

Розгляньте питання моніторингу та оцінки результатів реалізації проектів.

Тестові завдання

Оберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів).

9.1. Яка з наведених характеристик є основною функцією місцевих фінансів?

- а) розподільна;
- б) стимулююча;
- в) контрольна;
- г) інвестиційна.

9.2. До яких джерел належать основні доходи місцевих бюджетів?

- а) податки на доходи фізичних осіб;
- б) мита та штрафи;
- в) податки на прибуток підприємств;
- г) підприємницька діяльність місцевих органів влади.

9.3. Який із перерахованих податків належить до місцевих податків в Україні?

- а) ПДВ;
- б) податок на майно;
- в) податок на прибуток підприємств;
- г) акциз.

9.4. Що з наведеного є головним завданням місцевих органів влади щодо управління фінансами?

- а) розподіл національних доходів;
- б) стабільність державного бюджету;
- в) ефективне використання фінансових ресурсів для розвитку територіальних громад;
- г) залучення інвестицій на національний рівень.

9.5. Які основні види фінансування місцевих програм існують в Україні?

- а) банківські кредити;
- б) кошти з державного бюджету;
- в) позики від міжнародних організацій;
- г) всі варіанти правильні.

9.6. Як часто на територіальному рівні проводяться звіти про виконання місцевого бюджету?

- а) щорічно;

- б) щоквартально;
- в) щомісяця;
- г) на вимогу уряду.

9.7. Яка організація відповідає за контроль і перевірку місцевих фінансів в Україні?

- а) Верховна Рада
- б) Рахункова палата України
- в) Міністерство фінансів України
- г) Державна аудиторська служба України

9.8. Як називається основний документ, що регулює видатки місцевих бюджетів?

- а) Закон про місцеві податки;
- б) Бюджетний кодекс України;
- в) Закон України «Про Державний бюджет України»;
- г) Місцевий фінансовий план.

9.9. Що є основною метою фінансової децентралізації в Україні?

- а) централізація фінансових потоків;
- б) підвищення автономії місцевих громад;
- в) поліпшення економічної стабільності;
- г) зниження податкових ставок.

9.10. Яка частина податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) спрямовується на місцеві бюджети в Україні?

- а) 25%;
- б) 50%;
- в) 60%;
- г) 75%.

Тема 10

Соціальні позабюджетні фонди

Мета: вивчення механізмів формування, управління та використання ресурсів цих фондів, їхнього впливу на забезпечення соціальних гарантій для громадян, а також розгляд основних принципів взаємодії між державними органами, підприємствами та іншими учасниками в рамках функціонування соціальних позабюджетних фондів.

План семінарського заняття

1. Соціально-економічна роль цільових та позабюджетних фондів.
2. Становлення та розвиток соціальних позабюджетних фондів.
3. Характеристика соціальних позабюджетних фондів України.

Питання для обговорення

1. Сутність та роль соціальних позабюджетних фондів у соціальному забезпеченні громадян.
2. Основні функції соціальних позабюджетних фондів в системі державних фінансів.
3. Класифікація соціальних позабюджетних фондів та їхнє значення для економіки.
4. Механізм формування соціальних позабюджетних фондів: джерела фінансування та принципи їх використання.
5. Взаємодія соціальних позабюджетних фондів із державним бюджетом та іншими фінансовими інструментами.

Теми доповідей і рефератів

1. Основні принципи управління соціальними позабюджетними фондами в Україні.
2. Роль соціальних позабюджетних фондів у забезпеченні пенсійної та медичної допомоги.
3. Проблеми та виклики ефективного використання ресурсів соціальних позабюджетних фондів.
4. Вплив децентралізації на функціонування соціальних позабюджетних фондів.
5. Перспективи розвитку соціальних позабюджетних фондів в умовах економічних трансформацій України.

Контрольні запитання і завдання

1. Які соціальні позабюджетні фонди існують в Україні?
2. Яким чином відбувалось становлення і розвиток соціальних позабюджетних фондів в Україні?
3. Назвіть джерела формування доходів бюджетів соціальних позабюджетних фондів.
4. Дайте характеристику Пенсійному фонду України.
5. Охарактеризуйте фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.
6. Охарактеризуйте управління соціальними позабюджетними фондами.

Література: [1, 14, 23, 29, 42, 43, 44, 45, 51]

Завдання 1

Встановіть відповідність між поняттями та їх значеннями

Поняття	Значення
1. Позабюджетні фонди	А) фонди, які є формою перерозподілу валового внутрішнього продукту у грошовому вираженні з метою формування централізованих фондів грошових коштів та їх використання на соціальні програми
2. Фонд	Б) допомога на поховання непрацюючих пенсіонерів тощо
3. Спеціальні фонди	В) кошти, акумульовані на спеціальному рахунку і призначені на конкретні цілі
4. Соціальні позабюджетні фонди	Г) фонди, за рахунок коштів яких держава надає соціальні послуги населенню, субсидії та кредити підприємствам, регулює національну економіку тощо
5. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування	Д) спеціалізована фінансова установа, що займається мобілізацією та розподілом коштів пенсійного призначення
6. Пенсійний фонд	Є) важлива складова державних фінансів і самостійна ланка фінансової системи країни, їх виникнення та функціонування пов'язане з наявністю товарно-грошових відносин
7. Пенсія	Ж) гарантована щомісячна грошова виплата для забезпечення громадян у старості, а також у випадку втрати годувальника або працездатності
8. Соціальна виплата	З) система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків, надання бюджетних коштів та інших джерел згідно з чинним законодавством України

Завдання 2

Проаналізуйте діяльність Пенсійного фонду України за останні 5 років. Оцініть динаміку надходжень та витрат ПФУ, а також вплив демографічних змін на його фінансову стабільність. Які реформи пенсійної системи були проведені в цей період, і який їхній вплив на ефективність діяльності Пенсійного фонду?

Завдання 3

Визначте основні проблеми, з якими стикаються соціальні позабюджетні фонди в Україні, такі як нестача коштів, дефіцит фондів, старіння населення, невисока заробітна плата та тіньова зайнятість.

Пропишіть можливі шляхи вирішення цих проблем на основі міжнародного досвіду та рекомендацій експертів.

Тестові завдання

Оберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів).

10.1. Державні цільові фонди поділяються на:

- а) відомчі;
- б) галузеві;
- в) економічні;
- г) регіональні.

10.2. У відсотках до якого показника здійснюється відрахування підприємств до Пенсійного фонду України:

- а) валового доходу підприємства;
- б) фонду заробітної плати;
- в) прибутку;
- г) собівартості продукції.

10.3. З якою метою використовуються кошти Пенсійного фонду України:

- а) фінансування розвитку медицини;
- б) соціально-культурні цілі;
- в) фінансування державних і регіональних програм соціальної підтримки пенсіонерів.

10.4. Хто має право створювати цільові фонди:

- а) загальнодержавні органи влади;
- б) місцеві органи влади;
- в) усі відповіді правильні;
- г) немає правильної відповіді.

10.5. Цільові фонди створюються шляхом:

- а) виділення коштів з бюджету;
- б) створення власних джерел доходів;
- в) усі відповіді правильні;
- г) немає правильної відповіді.

10.6. Величина ресурсів пенсійного забезпечення визначається:

- а) демографічними причинами;
- б) економічними причинами;
- в) усі відповіді правильні;
- г) немає правильної відповіді.

10.7. До демографічних причин визначення величини ресурсів пенсійного забезпечення належать:

- а) середня тривалість життя та її динаміка;
- б) чисельність осіб пенсійного віку;
- в) чисельність працездатного населення та ін.;
- г) економічний стан країни в цілому;
- д) співвідношення рівнів заробітної плати і пенсії;
- е) правильні відповіді а), б), в), г);
- ж) немає правильної відповіді.

10.8. До економічних причин визначення величини ресурсів пенсійного забезпечення відносять:

- а) економічний стан країни в цілому;
- б) співвідношення рівнів заробітної плати і пенсії;
- в) надбавки за стаж, умови роботи та ін.;
- г) наявність і частка осіб, які мають право на пільги під час визначення рівня пенсійного забезпечення;
- д) середня тривалість життя та її динаміка;
- е) чисельність осіб пенсійного віку;
- ж) чисельність працездатного населення та ін.;
- з) правильні відповіді а), б), в), г);
- і) правильні відповіді д), е), ж).

10.9. Який з перерахованих фондів є соціальним позабюджетним фондом в Україні?

- а) Пенсійний фонд України;
- б) Державний бюджет України;
- в) Фонд розвитку інфраструктури;
- г) Центральний банк України.

10.10. Як визначається розмір пенсії, що виплачується Пенсійним фондом України?

- а) лише за віковим критерієм;
- б) залежно від стажу роботи та нарахованих внесків до Пенсійного фонду;
- в) лише на основі зарплати працівника;
- г) пенсія є фіксованою і не залежить від внесків.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНІ ФІНАНСИ

Тема 11.

Фінанси суб'єктів господарювання

Мета: поглиблене вивчення сутності, функцій та особливостей фінансів суб'єктів господарювання, їх ролі у забезпеченні ефективної діяльності підприємств, формування у студентів практичних навичок аналізу фінансової діяльності підприємств, оцінки їх фінансової стійкості та ефективності управління капіталом.

План семінарського заняття

1. Фінанси підприємств як основа фінансової системи. Сутність та функції фінансів підприємств.
2. Основи організації фінансів суб'єктів підприємництва.
3. Грошові фонди та фінансові ресурси підприємств.
4. Витрати і доходи підприємств та їх класифікація.
5. Прибуток як основний фінансовий результат діяльності підприємства.
6. Управління беззбитковістю діяльності підприємства в умовах впливу фінансових ризиків.
7. Фінансова звітність підприємства.

Питання для обговорення

1. Фінанси підприємств як ключовий елемент фінансової системи та їх роль у забезпеченні руху грошових потоків.
2. Основні принципи організації фінансів суб'єктів підприємництва та їх вплив на фінансову стійкість підприємства.
3. Формування грошових фондів і фінансових ресурсів підприємств за рахунок власних, залучених і позикових коштів.
4. Класифікація доходів і витрат підприємства та їхній вплив на фінансовий результат діяльності.
5. Фінансова звітність підприємства як основний інструмент оцінки його фінансового стану.

Теми доповідей і рефератів

1. Прибуток як головний показник ефективності діяльності підприємства та його значення для розвитку і інвестування.
2. Управління беззбитковістю підприємства в умовах фінансових ризиків та шляхи їх мінімізації.
3. Баланс підприємства та його роль у визначенні структури активів, зобов'язань і власного капіталу.
4. Аналіз фінансових результатів підприємства на основі оцінки рентабельності, ліквідності та ефективності використання ресурсів.
5. Фінансове планування як фактор стабільності та конкурентоспроможності підприємства.

Контрольні запитання і завдання

1. Дайте коротку характеристику організаційно-правових форм суб'єктів підприємництва.
2. Визначте поняття та основні ознаки суб'єкта господарювання.

3. Що відноситься до власних фінансових ресурсів суб'єктів підприємництва?
4. Що таке статутний капітал суб'єкта підприємництва?
5. Охарактеризуйте інвестиції суб'єкта підприємництва за видами та методи їх фінансування.
6. Які ви знаєте джерела формування оборотного капіталу суб'єкта підприємництва?
7. Які основні показники фінансово-господарської діяльності суб'єкта підприємництва ви знаєте? Охарактеризуйте їх.
8. Як визначають чистий прибуток суб'єкта підприємництва?

Література: [2, 4, 5, 6, 12, 23, 24, 29, 30, 31, 37, 38, 41, 42, 43, 44, 47, 48, 49, 56, 57]

Завдання 1

Встановіть відповідність між поняттями та їх значеннями

Поняття	Значення
1. Суб'єкт господарювання	А) Це організації, які на основі юридично відокремленого майна в межах своєї господарської компетенції безпосередньо здійснюють господарську діяльність і використовують її результати або управлінську діяльність в економіці
2. Оборотні кошти	Б) Спеціальні грошові фонди, що формуються за рахунок страхових премій, призначені для здійснення страхових виплат і використовувані як тимчасово вільні засоби, як джерело інвестиційної діяльності
3. Господарське товариство	В) Товариство, спілка, сукупність осіб, об'єднаних на основі цехових, кастових, комерційних та інших інтересів; назва акціонерного товариства, яке об'єднує різні галузі промислового виробництва за єдиного фінансового контролю
4. Державні дотації	Г) Доплата з державного бюджету задля збалансування бюджетів нижчих рівнів; різновид субсидії
5. Корпорація	Д) Юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками, також це об'єднання юридичних або фізичних осіб, господарська діяльність яких спрямована на отримання прибутку
6. Страхові резерви	Е) Підсумки фінансової діяльності, які відображають прибуток чи збиток певного суб'єкта господарювання
7. Фінансові результати	Ж) Сукупність коштів підприємства, що авансуються на створення оборотних фондів та фондів обігу і

	забезпечення їх неперервного кругообігу
8.Самофінансування	З) Являє собою забезпечення потреб простого і розширеного відтворення виробництва за рахунок власних коштів юридичних і фізичних осіб

Завдання 2

Розрахувати обсяг виторгу від реалізації продукції за оптовими цінами (з ПДВ) за такими даними:

Назва виробу	Залишки на початок року	Очікуваний Обсяг товарної продукції	Залишки на кінець року	Собівартість одиниці продукції	Рентабельність продукції
		шт.		грн	%
<i>A</i>	120	1700	100	250	10
<i>B</i>	170	2000	80	290	17
<i>B</i>	250	3000	190	350	15

Завдання 3

Визначити суму податку на прибуток підприємства за такими даними:

доходи від реалізації продукції	250 тис. грн;
доходи від операцій з цінними паперами	30 тис. грн;
доходи від здійснення операцій лізингу	14 тис. грн;
доходи, які за своїм змістом підлягають вилученню зі складу валових доходів з метою уникнення подвійного оподаткування	25 тис. грн;
валові витрати	170 тис. грн;
амортизаційні відрахування	39 тис. грн.

Завдання 4

У звітному році на підприємстві реалізовано товарної продукції на 20,0 тис. грн. При середніх залишках оборотних коштів 4700 грн. Визначити можливий випуск продукції в майбутньому році при незмінному обсязі оборотних коштів і зменшеною на 14 днів тривалості одного їх обороту.

Завдання 5

Виробниче підприємство реалізувало 200,0 тис. Одиниць продукції за ціною 48 грн. за одиницю. Валові витрати на виробництво (собівартість) одиниці виробів становили 40 грн.

Розрахувати загальну суму прибутку і рівень рентабельності продукції.

Завдання 6

Визначити балансовий прибуток, загальну рентабельність, за такими даними:

вартість товарної продукції у звітному періоді	1200 тис. грн;
залишки товарної продукції на початок звітного періоду	150 тис. грн;
залишки товарної продукції на кінець звітного періоду	85 тис. грн;
собівартість реалізованої продукції	940 тис. грн;

ліквідаційна вартість фізично і морально зношеного обладнання 45 тис. грн;

залишкова вартість обладнання	30 тис. грн;
надходження боргів, списаних раніше як безнадійні	18 тис. грн;
збитки від пожежі	14 тис. грн;
середньорічна вартість основних виробничих фондів	850 тис. грн;
середньорічна вартість оборотних коштів	280 тис. грн.

Тестові завдання

Оберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів).

11.1. Які з відносин не входять до складу фінансів підприємств:

- а) між підприємством та його робітниками;
- б) між підприємством і державою;
- в) між робітниками підприємства та торгівельними організаціями;
- г) між підприємствами.

11.2. Фінанси підприємства - це:

- а) кошти, які зберігаються в касі бухгалтерії підприємства;
- б) кошти, що перебувають на рахунку підприємства в банку;
- в) економічні відносини, пов'язані з рухом грошових потоків, формуванням, розподілом і використанням доходів та грошових фондів суб'єктів господарювання у процесі відтворення.

11.3. За яким критерієм капітал поділяють на основний і оборотний:

- а) величиною вартості його структурних елементів;
- б) формою участі в процесі виробництва й особливостями перенесення власної вартості на продукцію, що виробляється;
- в) сферою функціонування.

11.4. Яким чином підприємства відшкодовують вартість, яку втрачають засоби праці внаслідок зношування:

- а) шляхом відрахування відповідної суми з отриманого доходу;
- б) через амортизацію шляхом створення амортизаційного фонду;
- в) шляхом відрахування відповідної суми з отриманого прибутку.

11.5. У чому виявляються відмінності обороту основних виробничих та оборотних виробничих фондів:

- а) основні виробничі фонди обертаються за один виробничий цикл, а оборотні - за декілька;
- б) основні виробничі фонди обертаються за декілька виробничих циклів, а оборотні - за один;
- в) пасивна частина основних виробничих фондів обертається за декілька виробничих циклів, а їхня активна частина та оборотні фонди — за один цикл.

11.6. Витрати підприємства на виробництво продукції, виражені в грошовій формі - це:

- а) ціна виробництва;
- б) вартість виробництва;
- в) виробнича собівартість.

11.7. Учасники товариства з обмеженою відповідальністю відповідають за борг товариства:

- а) у межах належних їм внесків;
- б) у межах належних їм внесків і майном у розмірі, кратному внескові;
- в) солідарна відповідальність усім майном.

11.8. Валовий прибуток від реалізації продукції - це:

- а) виручка від реалізації без ПДВ;
- б) грошове вираження вартості реалізованого товару без ПДВ, акцизів, знижок;
- в) різниця між чистим доходом від реалізації та собівартістю реалізованої продукції.

11.9. Рентабельність - це:

- а) частина прибутку, що залишається після відшкодування усіх витрат;
- б) абсолютний показник ефективності роботи підприємства;
- в) відносний показник ефективності роботи підприємства.

11.10. Фінансові ресурси підприємства утворюються за рахунок:

- а) тільки власних коштів;
- б) власних і позикових коштів;
- в) тільки позичкових коштів.

Тема 12.

Фінанси домогосподарств

Мета: вивчення фінансів домогосподарств як невід'ємної частини фінансової системи, аналіз їхньої ролі у формуванні та використанні грошових ресурсів, а також дослідження принципів організації фінансів домогосподарств, включаючи самостійність, фінансову самодостатність та ефективне управління капіталом.

План семінарського заняття

1. Теоретичні основи фінансів домогосподарств.
2. Бюджет господарства, його джерела і структура.
3. Заощадження домогосподарств, їх класифікація, мотиви та чинники.
4. Розвиток особистих фінансів в ринкових умовах.

Питання для обговорення

1. Визначення фінансів домогосподарств та їх роль у фінансовій системі.
2. Основні принципи організації фінансів домогосподарств та їх вплив на фінансову стійкість.
3. Формування бюджету домогосподарства: джерела доходів та структура видатків.
4. Класифікація заощаджень домогосподарств: мотиви та чинники їх формування.
5. Особливості розвитку особистих фінансів в умовах ринкової економіки.

Теми доповідей і рефератів

1. Роль фінансів домогосподарств у фінансовій системі України.
2. Аналіз доходів та витрат домогосподарств: сучасний стан та тенденції.
3. Заощадження домогосподарств: вплив на економіку.
4. Управління фінансами домогосподарств в умовах ринкової економіки.
5. Фінансова стійкість домогосподарств: теоретичні основи та практичні аспекти.

Контрольні запитання і завдання

1. Дайте визначення фінансів домогосподарств.
2. Яку роль відіграють домогосподарства у соціально-економічному розвитку суспільства?
3. Вкажіть основні функції домогосподарств.
4. Що таке бюджет домогосподарства?
5. Визначте структуру доходів і витрат домогосподарств в Україні.
6. Які чинники впливають на ощадну активність домогосподарств у сучасних умовах?
7. Наведіть приклади мотивованих і немотивованих заощаджень домогосподарств.
8. Чим зумовлена необхідність управління грошовими потоками домогосподарств в Україні?

Література: [3, 6, 9, 10, 11, 12, 21, 22, 23, 29, 33, 34, 35, 36, 42, 43, 44, 45, 62]

Завдання 1

Встановіть відповідність між поняттями та їх значеннями

Поняття	Значення
1. Доходи від власності	А) Сукупність фізичних одиниць – резидентів, що мають спільні економічні інтереси, функції, поведінку і джерела фінансування
2. Неспоживчі сукупні витрати	Б) Утворюються у сфері виробництва, які є первісним джерелом доходів у сфері обігу
3. Заощадження	В) Сукупність майнових прав та обов'язків спадкодавця, які переходять до інших осіб
4. Домогосподарство	Г) Сума грошового доходу, яка не використовується на поточне споживання і призначається для задоволення потреб у майбутньому
5. Первинні доходи	Д) Грошові кошти (власні і залучені), що перебувають у його розпорядженні та призначені для виконання фінансових зобов'язань і здійснення різного роду витрат (виробничих і споживчих)
6. Бюджет домогосподарства	Е) Форма утворення і використання фондів грошових коштів, що об'єднує сукупні доходи і витрати, забезпечуючи особисті потреби домогосподарства
7. Фінансові ресурси домогосподарства	Ж) Первинні доходи, які одержують власники фінансових та інших активів (землі, майнових прав та ін.) від надання їх у користування іншим інституційним одиницям
8. Спадок	З) Включають грошові та не грошові витрати домогосподарства на допомогу родичам та іншим особам, витрати на купівлю нерухомості, капітальний ремонт, будівництво житла та господарських будівель, придбання акцій, сертифікатів, валюти, відкриття вкладів у банківських установах, виплату аліментів, сплату податків та інших обов'язкових платежів, суми повернутих домогосподарством боргів

Завдання 2

Скласти бюджет домогосподарства.

Мета завдання:

Розробити детальний місячний бюджет для домогосподарства, враховуючи доходи, обов'язкові витрати, заощадження та інвестиції.

Умови:

1. Виберіть тип домогосподарства (одна людина, молода пара, сім'я з дітьми, пенсіонери тощо).
2. Визначте джерела доходів та їх розмір (зарплата, фріланс, соціальні виплати, пасивний дохід тощо).

3. Розподіліть витрати за категоріями:
- обов'язкові витрати (оренда/іпотека, комунальні платежі, харчування, транспорт).
 - додаткові витрати (одяг, розваги, подорожі, освіта).
 - заощадження та інвестиції (депозити, фондовий ринок, страхування).
 - непередбачені витрати (резервний фонд).
4. Проаналізуйте баланс доходів і витрат:
- Чи є дефіцит або профіцит бюджету?
 - Які статті можна оптимізувати?
5. Запропонуйте способи підвищення фінансової ефективності домогосподарства.
- Форма подання:
Таблиця бюджету (доходи та витрати).
Короткий аналіз бюджету (1-2 абзаци).
Рекомендації щодо оптимізації фінансового плану.

Завдання 3

Управління бюджетом молодого сім'ї.

Молода пара, Андрій і Марина, нещодавно одружилися та переїхали в орендовану квартиру у великому місті. Андрій працює ІТ-спеціалістом із зарплатою 40 000 грн на місяць, а Марина – вчителькою з доходом 15 000 грн. Їхні фінансові цілі – накопичити кошти на власне житло, зменшити витрати та створити фінансову подушку на випадок непередбачених обставин.

Фінансові показники

Загальний дохід: 55 000 грн

Основні витрати:

Оренда квартири – 15 000 грн

Комунальні послуги – 3 000 грн

Продукти – 10 000 грн

Транспорт – 3 000 грн

Одяг та побутові витрати – 5 000 грн

Розваги та відпочинок – 5 000 грн

Відкладення на депозит – 7 000 грн

Страхування (медичне, авто) – 2 000 грн

Непередбачені витрати – 5 000 грн

Наприкінці місяця у них залишається мало коштів для швидкого накопичення на власне житло. Вони хочуть скоротити витрати без значного погіршення якості життя та знайти ефективні методи заощадження.

Запитання для обговорення:

1. Які категорії витрат можна оптимізувати без значних обмежень у комфорті?

2. Як змінити структуру бюджету, щоб пришвидшити накопичення на власне житло?

3. Чи варто парі шукати додаткові джерела доходу, і які варіанти можуть бути?

4. Як ефективніше використовувати фінансові інструменти (депозити, інвестиції тощо) для збереження та примноження коштів?

5. Чи є доцільним скорочення витрат на розваги та відпочинок, і які альтернативи можуть бути?

Завдання 4

Написати есе на одну із запропонованих тем:

1. Фінансова грамотність як основа економічної стабільності домогосподарства

2. Сімейний бюджет: планування, облік та оптимізація витрат

3. Домогосподарство як суб'єкт фінансової системи: роль і вплив

4. Інвестиційні стратегії для домогосподарств у сучасних умовах

5. Вплив інфляції на фінансову поведінку домогосподарств

6. Кредитування населення: можливості й ризики для домогосподарств

7. Електронні фінанси в побуті: нові інструменти для управління грошима

8. Заощадження в домогосподарстві: традиції та сучасні підходи

9. Фінансова безпека родини: основи та шляхи досягнення

10. Поведінкові фінанси: як емоції впливають на витрати та заощадження родини

11. Страхування як інструмент захисту фінансової стабільності домогосподарства

12. Фінансове планування життєвого циклу домогосподарства

13. Енергозбереження і «зелена економіка» в домашньому бюджеті

14. Фінансові звички поколінь: як змінюється ставлення до грошей

15. Домогосподарство в умовах кризи: антикризове управління фінансами

Тестові завдання

Оберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів).

12.1. Домогосподарство - це:

а) сукупність грошових і не грошових доходів та витрат населення;

б) сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні, забезпечують себе всім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують і витрачають кошти;

в) доходи населення від заробітної плати, продажу власного капіталу, землі, продукції підсобних господарств, відсотки на капітал, цінні папери тощо;

г) витрати населення на купівлю продуктів харчування, непродовольчих товарів, оплату послуг.

12.2. Фінанси домогосподарств - це:

а) соціально-економічні грошові відносини, пов'язані з формуванням і використанням централізованих та децентралізованих фондів фінансових ресурсів;

б) соціально-економічні грошові відносини щодо формування та використання доходів і видатків державних та місцевих фінансів;

в) соціально-економічні грошові відносини, пов'язані з формуванням і використанням фондів фінансових ресурсів населення з метою задоволення особистих потреб громадян;

г) соціально-економічні грошові відносини з приводу формування та використання позабюджетних цільових фондів.

12.3. До сукупних доходів домогосподарств належать:

а) грошові доходи домогосподарств у вигляді оплати праці, доходів від підприємницької діяльності та самозайнятості;

б) усі грошові та не грошові доходи домогосподарств, отримані незалежно від джерел їх надходження;

в) суми грошових і натуральних надходжень, одержані членами домогосподарства.

12.4. До складу грошових доходів домогосподарств входять:

а) грошові доходи домогосподарств у вигляді оплати праці, доходів від підприємницької діяльності та самозайнятості, доходів від власності та ін.;

б) усі грошові та не грошові доходи домогосподарств, отримані незалежно від джерел їх надходження;

в) суми грошових та натуральних надходжень, одержані членами домогосподарства.

12.5. Сукупні витрати домогосподарств включають:

а) витрати на купівлю продуктів харчування, непродовольчих товарів, на оплату послуг, тощо;

б) усі грошові та натуральні витрати, здійснені членами домогосподарства;

в) витрати на оплату послуг, пов'язані з веденням особистого підсобного господарства, витрати на купівлю нерухомості, придбання акцій, сертифікатів, валюти, приріст вкладів до банківських установ, аліменти, податки, збори, внески, ін.

12.6. До грошових витрат домогосподарств належать:

а) витрати на купівлю продуктів харчування та непродовольчих товарів;

б) усі грошові та натуральні витрати, здійснені членами домогосподарства;

в) витрати на оплату послуг і витрати, пов'язані з веденням особистого підсобного господарства;

г) витрати на купівлю продуктів харчування, непродовольчих товарів, на оплату послуг, витрати на купівлю нерухомості, будівництво, придбання акцій, сертифікатів, валюти, приріст вкладів до банківських установ, аліменти, податки, збори, внески тощо.

12.7. Прожитковий мінімум - це:

а) вартість грошових і натуральних соціальних допомог, субсидій, пенсій, стипендій, грошових допомог від родичів та інших осіб;

б) вартість грошової допомоги та подарованих домогосподарством родичам та іншим особам продуктів харчування, отриманих з особистого підсобного господарства;

в) вартісна величина достатнього для нормального функціонування організму людини набору продуктів харчування, а також мінімальної сукупності непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

12.8. За соціальною значущістю розрізняють фінанси домогосподарств:

а) фінанси життєзабезпечення, фінанси професійного й соціального розвитку, фінанси поліпшення умов життя й середовища перебування, фінанси соціальних пріоритетів;

б) фінанси однаків, фінанси родин, домогосподарств (часткових і повних), фінанси великих родин;

в) оплата найманої праці, доходи від особистого підсобного господарства та промислів, доходи від надання послуг, соціальні трансферти.

12.9. Фінанси домогосподарств за складом груп, у яких формуються фінансові потоки, поділяються на:

а) фінанси життєзабезпечення, фінанси професійного й соціального розвитку, фінанси поліпшення умов життя й середовища перебування, фінанси соціальних пріоритетів;

б) фінанси однаків, фінанси родин, домогосподарств (часткових і повних), фінанси великих родин;

в) оплата найманої праці, доходи від особистого підсобного господарства та промислів, доходи від надання послуг, соціальні трансферти.

12.10. За цільовим призначенням і функціями вирізняють фонди домогосподарств:

а) незафіксовані, фізично обмежені та зафіксовані;

б) оплата найманої праці, доходи від особистого підсобного

господарства та промислів, доходи від надання послуг, соціальні трансферти;
в) фонди життєзабезпечення, фонди розвитку та навчання, фонди відновлення, фонди поліпшення середовища перебування; фонди формування й підтримки іміджу; резервні фонди.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5. ФІНАНСОВА ІНФРАСТРУКТУРА

Тема 13. Страхування.

Страховий ринок

Мета: поглиблення теоретичних знань студентів про сутність страхування, його функції та роль у фінансовій системі, ознайомлення з особливостями функціонування страхового ринку, засвоєння питань щодо основних принципів та механізмів страхування, видів страхових послуг та чинників, що впливають на його розвиток.

План семінарського заняття

1. Економічна необхідність та сутність страхування.
2. Функції та принципи страхування, їх економічний зміст.
3. Класифікація страхування.
4. Страховий ринок України: поняття та структура.
5. Співстрахування та перестрахування.
6. Зарубіжна практика страхування.

Питання для обговорення

1. Поняття страхування та його роль у фінансовій системі.
2. Основні принципи організації страхування та їх вплив на фінансову безпеку.
3. Структура страхового ринку: основні учасники та їх функції.
4. Види страхування: особливості добровільного та обов'язкового страхування.
5. Механізми державного регулювання страхового ринку та їх значення.
6. Тенденції та перспективи розвитку страхового ринку в сучасних умовах.

Теми доповідей і рефератів

1. Проблеми та основні напрямки вдосконалення державної політики у галузі страхування.
2. Принципи організації страхування та їх застосування в різних країнах.
3. Страхування життя: проблеми, перспективи та роль у соціальному забезпеченні.
4. Ризики у страхуванні та механізми їх управління.

5. Страхування майна: особливості, проблеми та шляхи розвитку.
6. Порівняння системи страхування в різних країнах: особливості та переваги.

Контрольні питання і завдання

1. У чому полягає необхідність страхового захисту?
2. Дайте визначення та вкажіть ознаки страхового захисту.
3. Охарактеризуйте основні форми організації страхового фонду.
4. Визначте сутність, суб'єкти та об'єкти страхування.
5. Розкрийте зміст функцій та принципів страхування.
6. Дайте визначення страхового ринку та охарактеризуйте його суб'єкти та об'єкти.
7. За якими ознаками здійснюється класифікація страхового ринку?

Література: [3, 6, 9, 11, 12, 23, 29, 34, 35, 36, 39, 42, 43, 44, 45, 46]

Завдання 1

Встановіть відповідність між поняттями та їх значеннями

Поняття	Значення
1. Страхування	А) Наявність потенційних страхувальників з певного виду страхування. Визначає потенційні масштаби страхування
2. Страховий випадок	Б) Являє собою сукупність укладених певною компанією угод як з окремого виду страхування, так і з усіх видів. Характеризує діяльність кожної компанії на ринку
3. Самострахування	В) Об'єктом цього страхування є життя та здоров'я громадян
4. Особисте страхування	Г) Можлива подія, настання якої може спричинити збитки. Вона характеризує певний ризик, від якого і здійснюється страхування
5. Страховики	Д) Ціна страхування. Це основний чинник конкуренції на страховому ринку. Чим більше охоплено страхувальників, чим менші витрати страховика, тим нижчий його розмір і тим більші можливості для залучення нових клієнтів
6. Страховий тариф	Е) Подія, передбачувана договором страхування або законодавством, яка відбулась і з настанням якої виникає обов'язок страховика здійснити виплату страхової суми (страхового відшкодування) страхувальнику, застрахованій або іншій третій особі
7. Страхувальники	Ж) Одна з форм охорони майнових й особистих

	інтересів застрахованих, які сплачують внески (премії) до страхових організацій і дістають відшкодування втрат, що виникають у наслідок стихійного лиха і нещасних випадків
8. Страховий портфель	З) Створення страхувальником особистих страхових (резервних) фондів за рахунок регулярних відрахувань, відкладання грошових коштів
9. Страхове поле	І) Юридичні особи, створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно з Законом України "Про господарські товариства" з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом, а також ті, що одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності
10. Соціальне страхування	К) Юридичні особи та дієздатні громадяни, які уклали із страховиками договори страхування або є страхувальниками відповідно до законодавства України

Завдання 2

Заповніть таблицю, розрахувавши питому вагу страхових компаній Life та Non-Life на ринку за 2021-2023 роки та абсолютне відхилення. Зробіть висновки щодо зміни структури страхового ринку за аналізований період.

	2021	2022	2023	Питома вага, %			Абсолютне відхилення, +,-	
				2021	2022	2023	2022 від 2021	2023 від 2022
СК Life	13	12	12					
СК Non-Life	142	116	89					
Всього				100	100	100		

Завдання 3

Компанія «Гарант» пропонує клієнтам договір майнового страхування житлової нерухомості. Вартість застрахованого майна становить 2 000 000 грн, а страховий тариф – 0,8% від вартості майна.

1. Розрахуйте розмір страхового платежу, який повинен сплатити страхувальник.

2. У разі настання страхового випадку страхова компанія відшкодовує 80% вартості завданих збитків. Якщо сума збитків склала 600 000 грн, визначте суму страхової виплати.

3. Визначте, який чистий прибуток отримає страхова компанія від цього договору, якщо страхового випадку не сталося.

Завдання 4

Іван – власник легкового автомобіля, який застрахував своє авто за полісом КАСКО. Одного дня він потрапив у ДТП, не з власної вини. Його автомобіль отримав значні пошкодження, і ремонт оцінювався у 100 000 грн.

Іван звернувся до страхової компанії для отримання відшкодування. Проте страхова компанія почала затягувати процес виплати, аргументуючи це необхідністю додаткової експертизи. Минуло два місяці, але Іван так і не отримав компенсацію.

Надайте відповідь, яким чином можна вплинути на ситуацію, що склалася і як її вирішити?

Тестові завдання

Оберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів).

13.1. Страховий агент - це:

- а) фізична або юридична особа, яка самостійно здійснює страхові операції;
- б) штатний працівник страхової компанії;
- в) фізична особа, яка за дорученням страховика укладає договір страховика;
- г) юридична особа, котра від свого імені та за дорученням страховика виконує частину його страхової діяльності.

13.2. Страховий тариф - це:

- а) ставка страхового внеску з одиниці страхової суми за весь період страхування;
- б) ставка страхового відшкодування;
- в) ставка страхового внеску з одиниці страхової суми за певний період страхування;
- г) ставка страхової суми в особистому страхуванні.

13.3. Страховий інтерес - це:

- а) усвідомлена потреба у страховому захисті майна, доходів, життя громадян;
- б) міра економічної зацікавленості участі страховика і страхувальника у страхових відносинах;
- в) вартість застрахованого майна і можливість отримання відшкодування внаслідок настання страхового випадку;

г) страхова сума, в яку оцінюється можливий збиток страховика під час виплати страхового відшкодування страхувальникам.

13.4. До обов'язків страхувальника належить:

- а) вчасно вносити страхові платежі та повідомляти страховика про настання страхового випадку;
- б) тримати в таємниці договірні умови страхування зі страховиком;
- в) вимагати від страховиків відшкодувати збитки в разі відмови у виплаті страхових сум;
- г) припиняти дію договору страхування;
- д) усі відповіді правильні.

13.5. Страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів забезпечує захист інтересів:

- а) власника транспортного засобу;
- б) держави;
- в) страхової компанії;
- г) потерпілого у дорожньо-транспортній пригоді.

13.6. Страховими подіями під час страхування домашнього майна громадян вважаються:

- а) нещасні випадки;
- б) стихійні лиха;
- в) зміни кон'юнктури ринку;
- г) вибух парових котлів.

13.7. Після закінчення договору страхування життя страхувальник одержує:

- а) страхове відшкодування;
- б) викупну суму;
- в) страхову суму;
- г) компенсацію витрат громадян, пов'язаних із підтримкою здоров'я.

13.8. Які страхові резерви формують страхові товариства в Україні:

- а) резерв збитків;
- б) резерв коливань збитковості;
- в) технічні резерви.

13.9. На основі чого визначається розрахунковий нормативний запас платоспроможності страховика:

- а) розміру статутного фонду;
- б) кількості страхових договорів (полісів);
- в) страхових премій, сплачених перестраховикам;
- г) надходжень страхових премій та страхових виплат.

13.10. Що таке страховий випадок?

- а) подія, що має випадковий характер і передбачена договором страхування;
- б) будь-яка фінансова операція страхувальника;
- в) виплата страхового внеску;
- г) діяльність страхової компанії.

Тема 14.

Фінансовий ринок

Мета: вивчення основних характеристик та структури фінансового ринку, визначення його функцій та ролі в економічній системі, отримання знань з класифікації фінансових ринків, основних фінансових інструментів та механізмів їх використання.

План семінарського заняття

1. Сутність, функції та класифікація фінансового ринку.
2. Суб'єкти фінансового ринку.
3. Інструменти фінансового ринку.
4. Фінансові посередники та їх функції.
5. Державне регулювання фінансового ринку.

Питання для обговорення

1. Сутність фінансового ринку та його роль у економічній системі.
2. Функції фінансового ринку та їх вплив на фінансову стабільність.
3. Класифікація фінансових ринків: структури та сегменти.
4. Учасники фінансового ринку та їх взаємодія.
5. Інструменти фінансового ринку: їх роль та значення для інвесторів.
6. Фінансові посередники: їх роль і функції на фінансовому ринку.
7. Державне регулювання фінансових ринків: необхідність та принципи.

Теми доповідей і рефератів

1. Діяльність страхових компаній на фінансовому ринку України.
2. Міжнародні стандарти розвитку фінансового ринку.
3. Проблеми та перспективи розвитку фінансового ринку в Україні.
4. Фінансова глобалізація та її вплив на національні фінансові ринки.
5. Ризики фінансового ринку та механізми їх управління.
6. Майбутнє фінансових ринків: тенденції, інновації та виклики.

Контрольні запитання і завдання

1. У чому полягає економічна сутність фінансового ринку?
2. За якими ознаками класифікують сучасний фінансовий ринок?
3. Дайте характеристику основним функціям фінансового ринку.

4. Які інструменти фінансового ринку ви знаєте? Охарактеризуйте їх.
5. Яку роль на фінансовому ринку відіграє Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку?
6. Назвіть прямих учасників фінансових операцій на ринку цінних паперів України.
7. Які чинники впливають на формування та функціонування валютного ринку?
8. Які структурні утворення належать до інфраструктури фінансового ринку?

Література: [9, 10, 12, 23, 25, 28, 29, 43, 44, 45, 58, 59]

Завдання 1

Встановіть відповідність між поняттями та їх значеннями

Поняття	Значення
1. Кредитний ринок	А) Механізм, за допомогою якого встановлюються взаємозв'язки між підприємствами і громадянами, що потребують грошових коштів, та організаціями і громадянами, що можуть їх надати (позичити) на певних умовах
2. Кредитна угода	Б) Організаційно оформлений, постійно діючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами; акціонерне товариство, яке зосереджує попит і пропозицію цінних паперів, сприяє формуванню їх біржового курсу та здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства
3. Фондовий ринок	В) Цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити після настання строку визначену суму грошей його власнику
4. Фондова біржа	Г) Частина ринку капіталів, де здійснюються емісія, купівля і продаж цінних паперів
5. Валютний ринок	Д) Ринок, на якому гроші однієї країни використовують для купівлі валюти іншої країни
6. Вексель	Е) Власники таких акцій мають переважні по відношенню до власників простих акцій, права на отримання частини прибутку акціонерного товариства
7. Іменна акція	Ж) Ця акція належить визначеній особі. Передача права власності на неї здійснюється шляхом видачі власником на користь набувача розпорядчого документа (наприклад, передавального розпорядження, при документарній формі існування)
8. Привілейована акція	З) Угода про зобов'язання погасити борг

Завдання 2

Компанія «ФінансГруп» випустила акції з номінальною ціною 50 гривень. Для залучення інвестицій акції були розміщені серед інвесторів за реалізаційною ціною 90 гривень за одиницю.

1. Який курс акції на момент її реалізації?
2. Якщо компанія вирішить провести додатковий випуск акцій, і ціна акцій на фондовому ринку стане 120 гривень, то який буде курс нових акцій відносно номінальної ціни (якщо номінальна ціна залишиться незмінною)?
3. Чи вигідно компанії продавати акції за такою ціною, порівнюючи її з номінальною?

Тестові завдання

Оберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів).

14.1. Сутність поняття фінансовий ринок полягає в:

- а) специфічній сфері грошових відносин, яка функціонує за умов наявності в економіці реальних власників;
- б) ринку, що складається з ринку цінних паперів та ринку позикових капіталів;
- в) сукупності економічних відносин у сфері трансформації тимчасово вільних коштів у позиковий капітал через фінансово-кредитні інститути та ринок цінних паперів на основі попиту й пропозиції.

14.2. Фінансовий ринок - це механізм:

- а) утворення капіталу;
- б) використання капіталу;
- в) перерозподілу капіталу;
- г) акумуляції капіталу.

14.3. Емітенти - це:

- а) суб'єкти, що залучають фінансові ресурси;
- б) суб'єкти, які вкладають грошові кошти у фінансові інструменти;
- в) суб'єкти, які перерозподіляють фінансові ресурси;
- г) суб'єкти, що реалізують різні види страхових послуг.

14.4. Суб'єкти фінансового ринку, що купують контрольний пакет акцій для здійснення управління підприємством - це:

- а) фінансові посередники;
- б) емітенти;
- в) індивідуальні інвестори;
- г) портфельні інвестори;
- д) стратегічні інвестори;
- е) інституціональні інвестори.

- 14.5. До боргових фінансових інструментів належать:
- а) акції, облігації, чеки, векселі, депозитні сертифікати;
 - б) акції, інвестиційні сертифікати, опціони, свопи, облігації;
 - в) державні та корпоративні облігації, казначейські й комерційні векселі, чеки;
 - г) первинні фінансові інструменти та деривативи.

- 14.6. З якою метою в основному використовуються деривативи:
- а) отримання дивідендів;
 - б) одержання відсотків;
 - в) засвідчення права власності на депозит у банку;
 - г) хеджування цінового ризику;
 - д) обслуговування операцій на ринку позикових капіталів.

- 14.7. Фінансові інститути на фінансовому ринку — це:
- а) емітенти;
 - б) інвестори;
 - в) посередники;
 - г) споживачі;
 - д) зберігачі.

- 14.8. Суб'єктами фінансового ринку, які вкладають грошові кошти в цінні папери виключно в цілях отримання доходу, є:
- а) фінансові посередники;
 - б) емітенти;
 - в) індивідуальні інвестори;
 - г) портфельні інвестори;
 - д) стратегічні інвестори;
 - е) інституціональні інвестори.

- 14.9. Кредитори та позичальники - це суб'єкти ринку:
- а) страхового;
 - б) позикових капіталів;
 - в) цінних паперів;
 - г) нерухомості.

- 14.10. Об'єктами фінансового ринку є:
- а) фінансово-кредитні інститути;
 - б) інститути інфраструктури фінансового ринку;
 - в) держава, суб'єкти господарювання та домашні господарства;
 - г) інструменти фінансового ринку;
 - д) продавці та покупці фінансових активів.

Тема 15.

Фінансовий менеджмент

Мета: формування у студентів глибокого розуміння сутності, принципів та функцій фінансового менеджменту, його ролі у забезпеченні ефективної діяльності підприємств, отримання навичок аналізу методів фінансового планування, управління фінансовими ресурсами, оцінки інвестиційної привабливості проєктів та управління ризиками.

План семінарського заняття

1. Сутність, функції, політика та механізм фінансового менеджменту.
2. Основи управління активами.
3. Основи управління капіталом.
4. Основи управління інвестиціями.

Питання для обговорення

1. Основні концепції та принципи фінансового менеджменту.
2. Оцінка та управління фінансовими ризиками.
3. Вартість капіталу та методи її визначення.
4. Оцінка ефективності інвестиційних проєктів у фінансовому менеджменті.
5. Бюджетування та контроль витрат у фінансовому менеджменті.

Теми доповідей і рефератів

1. Фінансовий менеджмент як система управління фінансами підприємства.
2. Методи оцінки фінансової стійкості та ліквідності підприємства.
3. Управління грошовими потоками підприємства: принципи та підходи.
4. Формування оптимальної структури капіталу підприємства.
5. Оцінка ефективності інвестиційних проєктів у фінансовому менеджменті.
6. Вплив макроекономічних факторів на фінансовий менеджмент підприємств.
7. Сучасні тенденції та інновації у фінансовому менеджменті.

Контрольні запитання і завдання

1. У чому полягає основна мета та завдання фінансового менеджменту?
2. Дайте визначення фінансової стратегії. Охарактеризуйте основні етапи її розробки.
3. Визначте складові фінансової політики підприємства.

4. Що таке фінансова тактика?
5. Розкрийте зміст основних принципів фінансового менеджменту.
6. Дайте визначення сутності та охарактеризуйте функції, що притаманні суб'єкту та об'єкту фінансового менеджменту.
7. Визначте системи забезпечення механізму фінансового менеджменту.
8. Що ви розумієте під зовнішнім і внутрішнім середовищем організації та формами їх впливу на фінансові рішення?

Література: [2, 3, 4, 5, 6, 10, 20, 23, 29, 44, 48, 49, 50, 51, 56, 57]

Завдання 1

Встановіть відповідність між поняттями та їх значеннями

Поняття	Значення
1. Фінансове планування	А) Один з елементів діяльності, пов'язаної з управлінням фінансами, складова частина всього народногосподарського планування
2. Мерджер	Б) Приведення майбутніх грошових потоків до поточного періоду з урахуванням зміни вартості грошей із часом
3. Гудвіл	В) Поглинання однієї фірми іншою фірмою
4. Дисконтування	Г) Вид фінансового ризику, що полягає в можливості знецінювання реальної вартості капіталу (у формі фінансових активів фірми), а також очікуваних доходів і прибутку фірми від здійснення фінансових угод
5. Депозит	Д) Сукупність факторів ділової репутації, репутації доброго ім'я фірми, що дозволяє зробити висновок про майбутнє перевищення прибутковості даної фірми в порівнянні із середньою прибутковістю аналогічних фірм
6. Фінансовий механізм	Е) Сума грошей, поміщена вкладником у банк на певний або невизначений строк. Банк пускає ці гроші в оборот, а в обмін виплачує вкладникові відсотки
7. Cash-flow	Ж) Потік грошових коштів, який являє собою різницю між сумами надходжень і виплат грошових коштів компанії за певний період часу
8. Інфляційний ризик	З) Сукупність конкретних фінансових форм, методів та важелів, за допомогою яких забезпечується процес суспільного відтворення, тобто здійснюються розподільчі і перерозподільні відносини, утворюються доходи суб'єктів господарювання і фонди грошових коштів

Завдання 2

Підприємство планує розширити виробництво та розглядає два варіанти закупівлі обладнання:

Варіант 1: Обладнання коштує 4 000 000 грн, щорічний прибуток від його використання становитиме 1 200 000 грн.

Варіант 2: Обладнання коштує 3 500 000 грн, а щорічний прибуток – 1 000 000 грн.

Термін експлуатації обладнання в обох випадках – 6 років.

Завдання:

1. Розрахувати термін окупності кожного варіанта.
2. Обчислити загальний прибуток за 6 років для кожного варіанта.
3. Визначити рентабельність інвестицій.
4. Зробити висновок, який варіант є більш вигідним для підприємства.

Тестові завдання

Оберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів).

15.1. Сутність поняття «ефект фінансового важеля» полягає в:

- а) збільшенні рентабельності власного капіталу шляхом використання позик;
- б) збільшенні прибутку за рахунок позик;
- в) збільшенні загальної рентабельності активів шляхом залучення позик.

15.2. Плече фінансового важеля:

- а) зменшує ефект фінансового важеля;
- б) збільшує ефект фінансового важеля;
- в) не впливає на ефект фінансового важеля;
- г) може і зменшувати, і збільшувати ефект фінансового важеля.

15.3. Ціна капіталу - це:

- а) вартість матеріальних і нематеріальних ресурсів підприємства;
- б) сума коштів, яку витрачають за користування залученими фінансовими ресурсами;
- в) сума коштів, яку слід сплатити за використання певного обсягу фінансових ресурсів, виражена у відсотках від їхнього загального обсягу.

15.4. З якою метою розраховують ціну капіталу:

- а) визначити рівень фінансових витрат підприємства для підтримки свого економічного потенціалу;
- б) обґрунтувати рішення щодо інвестиційних проектів;
- в) управляти структурою капіталу;
- г) оцінити вартість підприємства;
- д) немає правильної відповіді.

15.5. Сутність ризику утраченої вигоди полягає в:

- а) небезпеці втратити кошти внаслідок зміни курсу валют;
- б) небезпеці втратити кошти у зв'язку з отриманням непрямих збитків від подій;
- в) небезпеці втратити кошти у результаті переважання відсотків у залучених коштах над відсотками із розміщених засобів;
- г) небезпеці втратити кошти внаслідок їх неповернення.

15.6. Для обґрунтування інвестиційного проекту використовують показники:

- а) рентабельності;
- б) внутрішньої норми прибутковості;
- в) максимального грошового потоку;
- г) чистої поточної вартості;
- д) максимального грошового відпливу;
- е) терміну окупності;
- ж) точки беззбитковості;
- з) правильні відповіді а), б), д), е);
- і) правильні відповіді а), б), в), д).

15.7. Правильним визначенням терміну «ануїтет» є:

- а) інвестиції, вкладені в статутний капітал підприємства;
- б) інвестиції, що приносять певний прибуток через однакові проміжки часу;
- в) інвестиційні вкладення в цінні папери кількох підприємств.

15.8. Основними факторами, що впливають на розмір дисконтної ставки, є:

- а) законодавча база й інфляція;
- б) номінальна відсоткова ставка та ризик;
- в) величина реальної відсоткової ставки, інфляція та ризик.

15.9. Підприємство має чистий прибуток 500 000 грн і середню величину власного капіталу 2 500 000 грн. Який рівень рентабельності власного капіталу (ROE)?

- а) 10%;
- б) 15%;
- в) 20%;
- г) 25%.

15.10. Який показник використовується для оцінки вартості капіталу підприємства?

- а) ROA;
- б) WACC;
- в) EBITDA;
- г) EPS.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ

Тема 16.

Міжнародні фінанси

Мета: поглиблення знань студентів про сутність, структуру та механізми функціонування міжнародних фінансів, а також їхній вплив на світову економіку, ознайомлення з ключовими аспектами міжнародної фінансової системи, основними учасниками міжнародних фінансових ринків, механізмами валютного регулювання та міжнародного інвестування, дослідження ролі міжнародних фінансових організацій, глобальним фінансовим ризикам та сучасним тенденціям розвитку світових фінансових ринків.

План семінарського заняття

1. Сутність, функції, політика та призначення міжнародних фінансів.
2. Міжнародні валютно-фінансові потоки: сутність та класифікація.
3. Міжнародний ринковий механізм перерозподілу фінансових ресурсів і капіталу.
4. Міжнародний неринковий перерозподіл фінансових ресурсів.

Питання для обговорення

1. Сутність та структура міжнародних фінансів.
2. Світова фінансова система та її еволюція.
3. Міжнародні фінансові ринки: особливості та основні сегменти.
4. Механізми функціонування валютного ринку.
5. Валютні курси та фактори, що впливають на їх динаміку.

Теми доповідей і рефератів

1. Міжнародні фінансові організації та їхня роль у глобальній економіці.
2. Світовий ринок капіталу та міжнародні інвестиції.
3. Фінансова глобалізація та її наслідки для країн з різним рівнем розвитку.
4. Міжнародний кредитний ринок та його вплив на економічний розвиток.
5. Проблеми зовнішнього боргу та фінансової стійкості країн.
6. Роль міжнародних резервних валют у сучасній фінансовій системі.
7. Фінансові кризи у світі: причини, наслідки та шляхи подолання.
8. Міжнародні стандарти фінансової звітності та їх значення.
9. Сучасні тенденції розвитку міжнародних фінансів та фінансових технологій (FinTech).

Контрольні запитання і завдання

1. У чому полягає сутність міжнародних фінансів?
2. Визначте та охарактеризуйте функції міжнародних фінансів.
3. Що таке міжнародний фінансовий ринок? Назвіть його основні сегменти.
4. У чому полягають особливості організації та функціонування міжнародного валютного ринку?
5. Визначте сутність та функціональне призначення міжнародного ринку кредитних ресурсів.
6. Які міжнародні організації і міжнародні фінансові інститути вам відомі? У чому полягає їх призначення.
7. Назвіть головні цілі та функції МВФ.

Література: [1, 7, 9, 12, 13, 14, 17, 18, 42, 43, 46, 61]

Завдання 1

Встановіть відповідність між поняттями та їх значеннями

Поняття	Значення
1. Світова валютна система	А) Здатність однієї валюти обмінюватися на іншу
2. Національна валютна система	Б) Грошові знаки іноземних держав, а також кредитні та платіжні документи в іноземних грошових одиницях, які використовуються в міжнародних розрахунках
3. Валюта	В) Валюта, за допомогою якої здійснюються розрахунки, а також повертаються кредити й борги
4. Валютне регулювання	Г) Форма організації валютних відносин країни, закріплена національним законодавством, як складова грошової системи країни
5. Валютний курс	Д) Діяльність держави й уповноважених нею органів, спрямована на регламентацію міжнародних розрахунків і порядку здійснення операцій з валютними цінностями
6. Гнучкий валютний курс	Е) Ціна, що сплачується в національній валюті за одиницю іноземної валюти
7. Фіксований валютний курс	Ж) Ситуація, за якої для купівлі одиниці якої-небудь іноземної валюти потрібно затратити більше одиниць національної валюти, ніж раніше
8. Гарантований валютний курс	З) Ситуація, коли для купівлі одиниці якої-небудь іноземної валюти слід витратити менше одиниць національної валюти, ніж раніше
9. Базисна валюта	І) Курс валюти, що визначається попитом на

	іноземні гроші та їх пропозицією, і може вільно підвищуватися або знижуватися
10. Конвертованість валют	К) Валюта, порівняно з якою котируються інші валюти в певній країні або фінансовому центрі
11. Знецінення національної валюти	Л) Курс валюти, вільне підвищення або зниження якого не допускається
12. Подорожчання національної валюти	М) Форма організації міжнародних валютних відносин
13. Валютні резерви	Н) Обмінний валютний курс, зафіксований під час підписання угоди
14. Валюта платежу	О) Офіційні запаси валюти в центральному банку, фінансових установах країни або міжнародних валютно-кредитних організаціях
15. Платіжний баланс	П) Документ, що відображає всі операції з коштами, які обслуговують зовнішньоекономічні зв'язки країни

Тестові завдання

Оберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів).

16.1. Валютна система - це:

- а) сукупність валютних цінностей;
- б) державно-правова форма організації валютних відносин;
- в) інституціональний механізм, за допомогою якого визначаються відносини щодо купівлі-продажу іноземної валюти;
- г) сукупність економічних відносин, пов'язаних із функціонуванням валюти і господарських зв'язків, сформованих на основі інтернаціоналізації.

16.2. До складових світової валютної системи належать:

- а) міжнародні платіжні засоби;
- б) механізм встановлення і підтримки валютних курсів;
- в) порядок балансування міжнародних платежів;
- г) умови конвертованості валют;
- д) права й обов'язки міждержавних інститутів, що мають валютні відносини.

16.3. Основою національної валютної системи є:

- а) встановлена законом грошова одиниця держави;
- б) валютний курс;
- в) конвертованість валют;
- г) базисна валюта.

16.4. Валюта може бути:

- а) вільноконвертованою;

- б) частково конвертованою;
- в) неконвертованою;
- г) кредитною;
- д) світовою.

16.5. Збільшення курсу національної валюти сприяє:

- а) збільшенню обсягів імпорту і зменшенню обсягів експорту;
- б) збільшенню обсягів експорту та зменшенню обсягів імпорту;
- в) дефіциту платіжного балансу країни;
- г) зменшенню золотовалютних резервів держави;
- д) збільшенню золотовалютних резервів держави.

16.6. Коли кажуть, що країна девальвувала свою валюту, то йдеться про те, що:

- а) ціни принаймні деяких валют, виражені у валюті певної країни, зменшилися;
- б) уряд підвищив ціну, за якою він купуватиме золото;
- в) у країні є дефіцит торгівельного балансу;
- г) внутрішня купівельна спроможність одиниці валюти зменшиться.

16.7. Які переваги дає країні конвертованість національної валюти:

- а) залучає іноземний капітал з метою здійснення інвестицій в економіку певної країни;
- б) виробники і споживачі країн із конвертованою валютою можуть вибирати найдешевші товари для закупівлі та продажу товарів на найвигідніших ринках збуту за межами країни;
- в) збільшує продуктивність праці;
- г) зменшує обіг грошей усередині країни;
- д) сприяє підвищенню попиту;
- є) обіг валюти робить внутрішній ринок доступним для іноземних конкурентів;
- ж) зумовлює зростання інфляції;
- з) обертання валюти зумовлює її ревальвацію.

16.8. Суб'єктами валютних відносин в Україні є:

- а) юридичні та фізичні особи;
- б) Кабінет Міністрів України;
- в) Верховна Рада України;
- г) Національний банк України;
- д) уповноважені банки;
- є) біржі.

16.9. Яка міжнародна фінансова організація займається наданням кредитів країнам для подолання економічних криз?

- а) Світовий банк;

- б) Міжнародний валютний фонд (МВФ);
- в) Європейський центральний банк;
- г) Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

16.10. Який фінансовий інструмент використовується для страхування валютних ризиків?

- а) акції;
- б) облігації;
- в) ф'ючерсні контракти;
- г) депозити.

Тема 17.

Фінансова безпека держави

Мета: ознайомлення студентів з основами фінансової безпеки держави, розглядом її складових, механізмів забезпечення та аналізу загроз, вивчення та засвоєння аспектів фінансової стабільності, впливу глобальних фінансових криз, а також інструментів державної політики, спрямованих на підтримку фінансової безпеки.

План семінарського заняття

1. Економічна безпека як багаторівнева система.
2. Сутність фінансової безпеки та її місце в системі економічної безпеки.
3. Системи забезпечення фінансової безпеки держави.

Питання для обговорення

1. Складові фінансової безпеки держави.
2. Загрози фінансовій безпеці: внутрішні та зовнішні чинники.
3. Роль монетарної політики у забезпеченні фінансової безпеки.
4. Вплив глобальних фінансових криз на фінансову безпеку держави.
5. Механізми державного регулювання для забезпечення фінансової стабільності.

Теми доповідей і рефератів

1. Аналіз фінансових ризиків та їх вплив на економічну безпеку країни.
2. Фіскальна політика як інструмент забезпечення фінансової безпеки.
3. Забезпечення фінансової стійкості національних банків і фінансових установ.
4. Інвестиційна політика і її роль у зміцненні фінансової безпеки держави.
5. Роль міжнародних фінансових організацій у забезпеченні фінансової безпеки країн.

Контрольні запитання і завдання

1. Розкрийте зміст поняття економічна безпека.
2. Визначте основні складові національної безпеки.
3. Дайте визначення фінансової безпеки.
4. Які внутрішні та зовнішні чинники впливають на стан фінансової безпеки держави?
5. Що таке національні економічні інтереси?
6. За якими ознаками класифікують загрози економічній безпеці держави?
7. Що таке індикатори економічної безпеки та їх граничні значення?
8. Розкрийте сутність механізму забезпечення фінансової безпеки держави.

Література: [23, 25, 29, 43, 44, 45,]

Завдання 1

Встановіть відповідність між поняттями та їх значеннями

Поняття	Значення
1. Національна безпека	А) Захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам
2. Фінансова безпека підприємств	Б) Захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, що не позначаються негативно на його діяльності
3. Економічна безпека	В) Складна багатофакторна категорія, яка дозволяє зберігати стійкість до зовнішніх та внутрішніх загроз, характеризує здатність національної економіки до розширеного самовідтворення для задоволення потреб громадян, суспільства і держави на якомусь визначеному рівні
4. Бюджетна безпека	Г) Стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів
5. Фінансова безпека	Д) Стан фінансової сфери держави, який характеризується збалансованістю і якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати захист національних фінансових

	інтересів, достатні обсяги фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання і населення, і в цілому - ефективне функціонування національної економічної системи і соціальний розвиток
6.Податкова безпека	Е) Запобігання виникнення порушення умов оптимального функціонування податкової системи, скорочення податкового потенціалу та приховування платниками податків обсягів податкових платежів
7. Індикатор безпеки	Ж) Реальні статистичні показники розвитку економіки країни
8. Боргова безпека	З) Рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету і руйнуванням вітчизняної фінансової системи

Завдання 2

Держава розглядає необхідність збільшення резервів для забезпечення своєї фінансової безпеки у випадку зовнішньоекономічних криз. На даний момент її золотовалютні резерви становлять 30 млрд доларів США, а зовнішній борг - 50 млрд доларів США. Оцінюється, що у випадку економічної кризи держава повинна мати резерви, достатні для покриття 60% зовнішнього боргу.

Завдання:

1. Розрахуйте, яку суму резервів держава повинна накопичити, щоб покрити 60% зовнішнього боргу.
2. Яку суму додаткових резервів необхідно залучити, якщо поточний рівень резервів становить 30 млрд доларів США?
3. Оцініть рівень покриття зовнішнього боргу існуючими резервами (у відсотках).

Тестові завдання

Оберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів).

17.1. Бюджетний дефіцит - це:

- а) перевищення доходів бюджету над його видатками;
- б) перевищення видатків бюджету над його доходами;
- в) урівноваження доходів та видатків.

17.2. Індикаторами боргової безпеки є:

- а) платіжний баланс;
- б) рівень інфляції;

в) обсяги внутрішніх та зовнішніх боргів держави.

17.3. Процес погашення основного обсягу заборгованості й відсотків за рахунок коштів, отриманих від розміщення нових позик - це:

- а) рефінансування державного боргу;
- б) реорганізація фінансової політики держави;
- в) монополізація економіки держави.

17.4. Підвищення загального рівня цін в економіці, спричинене зниженням купівельної спроможності грошей, унаслідок переповнення каналів обігу надлишковою кількістю паперових грошей, незабезпечених відповідним збільшенням товарної маси - це:

- а) інфляція;
- б) дефляція;
- в) платіжний баланс.

17.5. Документ, в якому міститься достовірна інформація щодо дефіциту державного бюджету:

- а) бюлетень НБУ;
- б) закон про Державний бюджет України;
- в) звітні матеріали Міністерства фінансів України;
- г) правильні відповіді а), б);
- д) правильні відповіді б), в);
- е) правильні відповіді а), б), в).

17.6. Критерієм безпечності внутрішніх та зовнішніх державних боргів є:

- а) здатність держави погашати борги;
- б) спроможність держави погашати й обслуговувати їх;
- в) надмірне збільшення соціальних видатків порівняно із темпами зростання ВВП.

17.7. Забезпеченню податкової безпеки України сприятиме:

- а) оптимальне співвідношення прямих і непрямих податків;
- б) упорядкування податкових пільг;
- в) обґрунтування системи диференційованих ставок податків;
- г) значне зростання прямих податків;
- д) збільшення ставки непрямих податків;
- е) правильні відповіді а), б), в);
- ж) правильні відповіді б), г), д).

17.8. Безпечним вважається зовнішній державний борг, що не перевищує:

- а) 20%;

- б) 40%;
- в) 60 %.

17.9. Сутність валютного регулювання полягає в:

- а) контролі за дотриманням валютного законодавства;
- б) регламентації державою міжнародних розрахунків і порядку здійснення валютних операцій;
- в) усі відповіді правильні.

17.10. Співвідношення між сумою платежів, здійснених певною країною за кордоном, і сумою надходжень до цієї країни з-за кордону за певний період (рік, квартал, місяць) - це:

- а) торгівельний баланс;
- б) баланс руху капіталів;
- в) платіжний баланс.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7. ФІНАНСИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Тема 18.

Фінанси країн з розвинутою ринковою економікою

Мета: отримання навичок аналізу основних аспектів фінансової системи розвинених країн, вивчення структури їх фінансів, а також особливостей фіскальної, монетарної політики та державного боргу та формування у студентів знань з фінансового управління та державної економічної політики в умовах високорозвинених ринків.

План семінарського заняття

1. Особливості фінансових систем країн з розвинутою ринковою економікою.
2. Фінансова система Сполучених Штатів Америки.
3. Фінансова система Федеративної Республіки Німеччини.
4. Фінансова система Великобританії.
5. Фінансова система Франції.
6. Фінансова система Японії.

Питання для обговорення

1. Структура фінансової системи країн з розвинутою ринковою економікою.
2. Роль центрального банку в економіках розвинутих країн.
3. Особливості фіскальної політики у країнах з розвинутою економікою.
4. Механізми управління державним боргом у розвинених країнах.
5. Фінансові ринки та їх функції в умовах розвинутих економік.
6. Податкова система в країнах з розвинутою ринковою економікою: принципи та виклики.

Теми доповідей і рефератів

1. Вплив монетарної політики на стабільність економіки розвинутих країн.
2. Фінансова стабільність та управління ризиками в країнах з розвинутою економікою.
3. Міжнародні фінансові відносини країн з розвинутою ринковою економікою.
4. Фінансові кризи в історії розвинутих країн: уроки та нові виклики.

Контрольні запитання і завдання

1. Дайте характеристику загальних рис фінансових систем країн з розвинутою ринковою економікою.
2. Охарактеризуйте сучасну фінансову систему США.
3. Які є загальні риси федерального бюджету та податкової системи ФРН?
4. Розкрийте склад фінансової системи Великої Британії.
5. Охарактеризуйте сучасну політику Франції у сфері державного управління.
6. Дайте характеристику складових фінансової системи Японії.
7. Фінансові системи яких держав входять до складу Скандинавських країн?
8. У чому полягає специфіка державних фінансів Скандинавських країн?

Література: [23, 29, 44, 45, 51, 52, 61]

Завдання 1

Встановіть відповідність між поняттями та їх значеннями

Поняття	Значення
1. Фінансова система США	А) Фінанси федерації, які включають федеральний бюджет, бюджет округу Колумбія (столичний), спеціальні фонди федерального рівня, фінанси державних підприємств; фінанси 50 штатів, кожен з яких має власний бюджет, спеціальні фонди та фінанси підприємств, що знаходяться у власності штату; місцеві фінанси, до яких входять місцеві бюджети (графств та інших місцевих адміністративних одиниць, серед яких – округи, муніципалітети, міста), фінанси комунального господарства, різноманітні фонди
2. Фінансова система	Б) Фінанси федерації (федеральний бюджет, спеціальні фонди, фінанси державних підприємств); фінанси земель

Федеративної Республіки Німеччини	у складі відповідного бюджету, спеціальних фондів, фінансів підприємств; місцеві фінанси (місцеві бюджети та фінанси комунальних підприємств)
3. Фінансова система Великої Британії	В) Складається з державного бюджету; місцевих бюджетів; спеціальних позабюджетних фондів; фінансів державних підприємств та корпорацій
4. Фінансова система Франції	Г) До складу входять центральний (державний) бюджет, місцеві бюджети, спеціальні фонди та фінанси державних підприємств
5. Фінансова система Японії	Д) Складається з бюджету центрального уряду, місцевих бюджетів, спеціальних фондів і фінансів підприємств, корпорацій, що належать центральним і місцевим органам влади
6. Загальна характеристика фінансів Скандинавських країн	Е) Сформовано модель загального добробуту із найвищими соціальними стандартами та гарантіями з боку держави

Тестові завдання

Оберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів).

18.1. За яких умов збільшиться активне сальдо платіжного балансу:

- а) відбудеться виплата заборгованості за заробітною платою;
- б) зменшаться реальні відсоткові ставки;
- в) сповільниться темп економічного зростання;
- г) розкрадуть транш МВФ.

18.2. Складова платіжного балансу країни - рахунок поточних платежів

- не охоплює:

- а) чисті доходи від інвестицій;
- б) транспортні послуги іноземним державам;
- в) зміни в активах країни за кордоном;
- г) товарний експорт.

18.3. Неправильним є твердження:

- а) позитивне сальдо рахунку капіталу виникає, якщо обсяг відпливу капіталу менший, ніж іноземні інвестиції в національну економіку;
- б) рахунок капіталу і рахунок поточних операцій у сумі дорівнюють чистому експортові;
- в) відповідно до статистики національних рахунків платіжний баланс завжди збалансований;
- г) сальдо рахунку поточних операцій дорівнює чистому експортові;
- д) варіанти відповіді а), б), в) і г) правильні.

18.4. Які дії має виконувати країна зі стійким негативним сальдо платіжного балансу:

- а) залучати додаткові довгострокові позики від іноземців;
- б) заборонити переказ у країну доходів резидентів від закордонних інвестицій;
- в) збільшити випуск державних облігацій для населення;
- г) усі відповіді правильні.

18.5. Активне сальдо платіжного балансу збільшиться, якщо у країні:

- а) відбудеться виплата заборгованості за пенсіями;
- б) прискоряться темпи економічного зростання;
- в) оберуть нового президента;
- г) сповільниться темп економічного зростання.

18.6. Україна вирішила встановити контроль над зовнішньою торгівлею з метою зниження дефіциту платіжного балансу. Одним із наслідків цього рішення буде:

- а) зниження українського імпорту;
- б) зменшення українського експорту;
- в) збільшення українського імпорту;
- г) збільшення українського експорту.

18.7. Якщо рахунок руху капіталу має позитивне сальдо, то:

- а) експорт товарів і послуг має бути позитивним;
- б) експорт товарів і послуг має бути негативним;
- в) чистий експорт має бути позитивним;
- г) чистий експорт має бути негативним;
- д) трансфертів у країну немає.

18.8. Фінансовий рахунок платіжного балансу поліпшиться за умов:

- а) збільшення трансфертних переказів в країну;
- б) збільшення вкладень іноземців в державні облігації;
- в) збільшення інвестицій резидентів країни за кордон;
- г) збільшення обсягів закупівель іноземної валюти центральним банком;
- д) немає правильної відповіді.

18.9. МВФ надає країнам кредити з метою:

- а) збільшення національного експорту;
- б) збільшення імпорту;
- в) збалансування дефіциту платіжного балансу;
- г) «проїдання»;
- д) розкрадання.

18.10. Яка основна мета фіскальної політики в країнах з розвинутою економікою?

- а) зменшення державних витрат до мінімуму;
- б) підтримка економічного зростання та забезпечення стабільності;
- в) виключно боротьба з безробіттям;
- г) регулювання експорту та імпорту.

Тема 19.

Фінанси Європейського Союзу

Мета: вивчення структури, принципів функціонування та особливостей фінансової системи ЄС, розвиток навичок аналізу джерел формування та використання бюджету, а також ролі фінансових інституцій у забезпеченні економічної стабільності та розвитку країн-членів.

План семінарського заняття

1. Етапи економічної інтеграції в Європі. Фінансова політика у контексті поглиблення європейської інтеграції.
2. Валютно-фінансова конвергенція та особливості організації фінансів Європейського Союзу.
3. Бюджет Європейського Союзу. Бюджетна стратегія і бюджетний процес.
4. Гармонізація та уніфікація податкової політики в межах Європейського Союзу.
5. Валютна інтеграція. Спільна валютна політика та запровадження євро.
6. Основні інституції ЄС та їх роль у формуванні єдиної фінансової політики.

Питання для обговорення

1. Структура та принципи функціонування фінансової системи ЄС.
2. Бюджет ЄС: джерела доходів та основні напрями видатків.
3. Роль Європейського центрального банку в фінансовій політиці ЄС.
4. Фінансові інститути ЄС: Європейський інвестиційний банк та інші установи.
5. Механізми фінансового регулювання та контролю в ЄС.
6. Фінансова політика ЄС та її вплив на країни-члени.

Теми доповідей і рефератів

1. Євро як спільна валюта: переваги та виклики для економіки ЄС.
2. Фонди ЄС та їх роль у фінансовій підтримці регіонального розвитку.

3. Фінансова безпека та боргова політика Європейського Союзу.
4. Вплив кризи на фінансову стабільність ЄС: антикризові заходи.

Контрольні запитання і завдання

1. Визначте переваги та недоліки економічної інтеграції в ЄС.
2. Розкрийте зміст основних положень Маастрихтської угоди.
3. Що ви розумієте під поняттям валютно-фінансової конвергенції?
4. Охарактеризуйте особливості організації фінансів ЄС.
5. На яких принципах базується бюджет ЄС? Які завдання він має виконувати?
6. На які цілі використовуються кошти ЄС?
7. Визначте особливості бюджетного процесу в ЄС.
8. У чому полягає сутність валютної інтеграції?

Література: [23, 29, 44, 45, 51, 52, 61]

Завдання 1

Встановіть відповідність між поняттями та їх значеннями

Поняття	Значення
1. Конвергенція	А) Процес зближення, сходження (у різному сенсі), компромісу, стабілізації
2. Валютний союз	Б) Група країн, які запровадили у своїх національних економіках спільну грошову одиницю і, отже, проводять спільну монетарну політику
3. Податкова уніфікація	В) Тривалий і незавершений процес, метою якого є досягнення таких цілей: усунення перешкод для вільного руху товарів, послуг, капіталів та робочої сили, створення однакових конкурентних умов для суб'єктів господарювання, об'єднання й уніфікація внутрішнього ринку ЄС як рушійного чинника інтеграційних процесів у певному регіоні, приведення до єдиної структури податкових систем, порядку справляння основних видів податків у всіх країнах співтовариства
4. Європейський союз	Г) Союз держав-членів європейських Спільнот (ЄВС, ЄОВіС, Євратом), створений згідно з договором про Європейський Союз (Маастрихтський трактат), підписаний у лютому 1992р. і чинний з листопада 1993 р.
5. Принципи податкової гармонізації	Д) Узгодженість правового регулювання; синхронність прийняття гармонізованих актів; послідовність етапів гармонізації; пріоритетність міжнародних договорів

	над національним законодавством
6. Валютна інтеграція	Е) Об'єктивно обумовлений процес створення регіональних зон, в межах яких забезпечується відносно стабільне співвідношення курсів валют
7. Міжнародна інтеграція	Ж) Об'єктивний процес зближення країн світу та їхніх суб'єктів у всіх сферах людського життя на основі спільності загальнолюдських інтересів. Включає міжнародну економічну, політичну, культурну інтеграцію.
8. Спільний ринок	З) Об'єднання національних ринків декількох країн в єдиний великий ринок з вільним переміщенням в його межах капіталів, товарів, послуг і робочої сили

Тестові завдання

Оберіть правильний варіант відповіді (можливі декілька варіантів).

19.1. Короткостроковий ринок, на якому фінансові посередники (банки) зводять між собою кредиторів і позичальників це:

- а) міжнародний ринок;
- б) фінансовий ринок;
- в) міжнародний грошовий ринок;
- г) грошовий ринок.

19.2. Дії, спрямовані на вирішення певного завдання з організації та управління грошовими відносинами, що виникають у процесі формування та використання відповідних коштів-це:

- а) фінансові операції;
- б) економічні операції;
- в) грошові операції;
- г) кредитні операції.

19.3. Різноманітні фінансові активи, до яких належать національні гроші, іноземна валюта, цінні папери, дорогоцінні метали, нерухомість, охоплюють:

- а) суб'єкти економічних операцій;
- б) суб'єкти фінансових операцій;
- в) об'єкти фінансових операцій;
- г) об'єкти господарських операцій.

19.4. Вирізняють такі види фінансових операцій:

- а) операції з переказу грошей;
- б) інвестиційні операції;
- в) спекулятивні операції та операції з капіталом;
- г) операції з переказу грошей, інвестиційні операції, спекулятивні операції та операції з капіталом

19.5. Функція міжнародних фінансів, яка ґрунтується на тому, що міжнародні фінанси відображають рух суспільного продукту в грошовій, тобто універсальній (зіставляваній), формі; це дає змогу здійснювати у будь-який час, на будь-якому етапі облік та аналіз руху світового суспільного продукту в грошовій формі, називається:

- а) інформаційна;
- б) організаційна;
- в) контрольна;
- г) аналітична.

19.6. Міжнародна фінансова політика держави має базуватися на:

- а) аналітичних даних фахівців у цій галузі;
- б) вимогах поточного і стратегічного соціально-економічного розвитку країни;
- в) наукових концепціях у сфері міжнародних фінансів;
- г) наукових концепціях у цій галузі, аналізі попередньої практики та вимогах поточного і стратегічного соціально-економічного розвитку як окремої країни, так і всього світу загалом.

19.7. Сукупність заходів і рекомендацій держави у галузі міжнародних фінансів - це:

- а) фінансова функція держави;
- б) державна політика;
- в) міжнародна фінансова політика;
- г) функція держави.

19.8. Знецінення курсу національної валюти у формі зниження її курсу (ціни) стосовно іноземних валют, міжнародних розрахункових грошових одиниць - це:

- а) ревальвація;
- б) валютна інтервенція;
- в) девальвація;
- г) політика валютних обмежень.

19.9. Можливість обміну (конверсії) валюти однієї країни на валюти інших країн за діючим валютним курсом відображає:

- а) конвертованість валют;
- б) валютні обмеження;
- в) оборотність валют;
- г) правильні відповіді а), б).

19.10. Політика держави, яка пов'язана з наданням кредитів національним імпортерам та експортерам; наданням кредитів іноземним позичальникам; одержанням кредитів від інших держав, міжнародних

організацій та зарубіжних комерційних банків; наданням гарантій за отриманими кредитами - це:

- а) фінансова;
- б) міжнародна;
- в) кредитна;
- г) валютна.

РЕКОМЕНДОВАНІ ТЕМИ І ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ З ФІНАНСІВ

Тема 1. Особливості формування та реалізації грошово-кредитної політики в Україні

План

1. Теоретичні основи формування та реалізації грошово-кредитної політики держави.
2. Аналіз сучасного стану та ефективності розвитку грошово-кредитної політики в Україні.
3. Проблеми та перспективи реалізації національної грошово-кредитної політики.

Тема 2. Бюджетний устрій та бюджетна система на сучасному етапі розвитку економіки України

План

1. Теоретичні основи бюджетного устрою і бюджетної системи
2. Аналіз сучасного стану бюджетного устрою та бюджетної системи України
3. Шляхи вдосконалення бюджетного устрою та бюджетної системи на сучасному етапі розвитку економіки країни.

Тема 3. Податкова політика України: сучасність та перспективи розвитку

План

1. Теоретичні основи формування та реалізації податкової політики держави.
2. Аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку податкової політики України.
3. Проблеми сучасної податкової політики та шляхи її удосконалення.

Тема 4. Соціальний захист населення та його фінансове забезпечення

План

1. Теоретичні засади формування державної соціальної політики.
2. Стан фінансового забезпечення соціального захисту населення.
3. Шляхи вдосконалення соціального захисту населення.

Тема 5. Фондовий ринок в умовах глобалізації: проблеми функціонування та розвитку

План

1. Теоретичні засади розвитку фондового ринку України.
2. Сучасний стан розвитку фондового ринку України.
3. Перспективи розвитку фондового ринку України в умовах глобалізації.

Тема 6. Особливості функціонування ринку цінних паперів в Україні

План

1. Теоретичні засади функціонування ринку цінних паперів.
2. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку ринку цінних паперів.
3. Перешкоди розвитку фондового ринку та перспективні заходи щодо їх подолання.

Тема 7. Фінанси Європейського Союзу

План

1. Теоретичні основи фінансів Європейського Союзу.
2. Оцінка ефективності фінансів ЄС.
3. Проблеми функціонування фінансів ЄС та шляхи їх подолання.

Тема 8. Фінансові ресурси для забезпечення економічного розвитку держави

План

1. Теоретичні основи формування і використання фінансових ресурсів держави.
2. Оцінка ефективності формування і використання фінансових ресурсів державного сектору України.
3. Проблеми формування та використання державних фінансових ресурсів, шляхи їх вирішення.

Тема 9. Децентралізація як основа ефективного фінансування місцевого самоврядування

План

1. Теоретичні засади децентралізації та її роль у фінансовому забезпеченні місцевого самоврядування

2. Аналіз сучасного стану фінансування місцевого самоврядування в умовах децентралізаційної реформи в Україні

3. Проблеми фінансового забезпечення місцевого самоврядування в умовах децентралізації та напрями його удосконалення

Тема 10. Пенсійне забезпечення в Україні

План

1. Загальнотеоретичні основи пенсійного забезпечення.
2. Аналіз сучасного стану пенсійного забезпечення в Україні.
3. Проблемні аспекти функціонування сучасного пенсійного забезпечення та шляхи його реформування.

Тема 11. Державні запозичення як метод мобілізації фінансових ресурсів в Україні

План

1. Теоретичні засади державних запозичень як інструменту регулювання економіки та фінансових відносин у державі.
2. Аналіз сучасного стану державних запозичень в Україні.
3. Проблеми обслуговування державних запозичень та шляхи їх вирішення.

Тема 12. Формування доходів домогосподарств в Україні

План

1. Теоретичні основи формування доходів домогосподарств.
2. Аналіз сучасного стану доходів домогосподарств в національній економіці.
3. Проблеми та основні вектори раціоналізації формування доходів домогосподарств в умовах економічної нестабільності.

Тема 13. Особливості функціонування фінансових корпорацій України

План

1. Теоретичні основи функціонування фінансових корпорацій.
2. Аналіз сучасного стану фінансових корпорацій України.
3. Проблемні аспекти функціонування та розвитку фінансових корпорацій, шляхи їх подолання.

Тема 14. Фінанси страхових компаній в Україні

План

1. Теоретичні засади функціонування фінансів страхових компаній.
2. Аналіз сучасного стану фінансів страхової компанії.
3. Проблеми та перспективи фінансів страхових організацій.

Тема 15. Система валютного регулювання та контролю в Україні

План

1. Загальнотеоретичні основи валютного регулювання та контролю в економіці.
2. Оцінка ефективності валютного регулювання та контролю в Україні.
3. Проблеми оптимізації валютного регулювання та контролю, та шляхи забезпечення їх вирішення.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ

Структурні елементи

Робота повинна мати чітку і логічну структуру, складовими якої є:
титульний аркуш;
зміст;
основну частину: вступ, розділи та висновки;
список використаної літератури;
додатки (за необхідності).

Кожний структурний елемент починається з нової сторінки.

Титульний аркуш роботи оформлюється за встановленою формою (Додаток).

Зміст відбиває план роботи, його структуру та розташовується на початку роботи (після титульного аркуша). У ньому послідовно вказують назви розділів і підрозділів, які мають відповідати їх назвам в тексті роботи, та номери їх початкових сторінок (Додаток).

Основна частина:

Вступ (1-2 сторінки). У цьому розділі необхідно розкрити загальну характеристику роботи:

вказати актуальність обраної теми роботи, обґрунтувати доцільність її розгляду;

вказати проблематику дослідження та вклад вчених-економістів, які займалися розробкою наукових питань за визначеною тематикою;

сформулювати мету та завдання, які треба виконати для розкриття теми роботи, окреслити об'єкт, предмет та методи дослідження, що використовувались під час написання індивідуальної роботи.

Мета роботи повинна бути сформульована таким чином, щоб указувати на об'єкт і предмет дослідження.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для дослідження. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. Предмет міститься в межах об'єкта. Саме предмет дослідження визначає тему роботи.

Наводять перелік використаних методів дослідження для досягнення зазначеної в роботі мети. Перераховувати їх потрібно не відірвано від змісту роботи, а коротко й змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

Розділ 1 (теоретичний) (5-7) має декілька підрозділів. Виконується на основі аналізу наукових джерел та спеціальної інформації за темою. У першому розділі представлений понятійний апарат з обраної теми, здійснено системний аналіз питання, дається його оцінка, при необхідності, надається

характеристика об'єкта відповідно до теми роботи. Також подається оцінка діючих законів, постанов, указів та інших офіційно-розпорядчих документів, нормативної та довідкової бази за досліджуваною проблемою. Розкривається власне розуміння цієї бази, обґрунтовується необхідність і доцільність окремих документів. На основі вивчення наукової, навчально-методичної літератури розкриваються підходи різних авторів до розв'язання проблеми, показується, у чому полягає подібність, а у чому – відмінність їх поглядів, а також обґрунтовуються власні погляди на порушену проблему.

Результати дослідження потрібно подавати у вигляді таблиць, схем, рисунків тощо.

Розділ 2 (аналітичний) (до 5-7 сторінок) обґрунтовується вибір напряму дослідження, наводяться методи вирішення задач та їх порівняльні оцінки. Опис, характеристика сучасного стану досліджуваної проблеми, діагностика основних тенденцій, закономірностей, що визначають стан об'єкта дослідження, за матеріалами, які відображають цей стан у динаміці не менш ніж за три попередні роки і його вплив на економіку країни. Джерелом інформації є дані статистичних щорічників, офіційних сайтів, звітні дані по конкретному суб'єкту фінансових відносин.

Результати аналізу повинні бути узагальнені у вигляді аналітичних таблиць, графіків, діаграм тощо.

Особлива увага приділяється виявленню нових ідей і гіпотез, нових методик, оригінальних підходів до вивчення проблеми. Визначаються основні проблемні аспекти щодо розвитку фінансового явища та пропонуються концептуальні рекомендації щодо їх вирішення.

Розділ 3. Рекомендаційний. (до 5-7 сторінок)

Пропозиції та рекомендації можуть бути розроблені студентом як самостійно на підставі практичного досвіду, так і через узагальнення пропозицій, що містяться у опрацьованих літературних джерелах, та мають спиратися на результати першого та другого розділів.

Висновки (1-2 сторінки) підводять підсумки виконаного дослідження, подаються у вигляді окремих лаконічних положень і рекомендацій. Дуже важливо, щоб вони відповідали поставленим завданням. Надається короткий аналіз та викладаються загальні висновки за змістом проведеної роботи з обраної теми.

Список використаної літератури. Складають у хронологічній послідовності посилань на джерело у тексті роботи або в алфавітному порядку прізвищ перших авторів. При цьому нумерація джерел має бути наскрізною, а їх кількість - не менше 25 найменувань. До переліку включають тільки ті літературні джерела, які були використані у процесі підготовки роботи.

Додатки. До них належать усі допоміжні матеріали, необхідні для виконання роботи: статистичні дані, схеми, таблиці, рисунки, результати розрахунків та інші документи, за допомогою яких підтверджується

аргументованість поданих в основній частині роботи оцінок та висновків. Формуються за умов необхідності.

Оформлення роботи

Індивідуальна навчально-дослідна робота є насамперед кваліфікаційною працею, тому її мові і стилю слід приділити дуже серйозну увагу. Адже саме мовно-стилістична культура роботи найкраще виявляє загальну культуру її автора.

Мова роботи – державна, стиль – науковий, чіткий, без орфографічних і синтаксичних помилок; послідовність – логічна.

Для наукового тексту характерними є смислова завершеність, цілісність і пов'язаність. Найважливішим засобом вираження логічних зв'язків тут є спеціальні функціонально-синтаксичні засоби, що вказують на послідовність розвитку думки (спочатку, насамперед, потім, по-перше, по-друге, отже, та ін.), заперечення (проте, тимчасом, але, тоді як, однак, аж ніяк), причинно-наслідкові відношення (таким чином, тому, завдяки цьому, відповідно до цього, внаслідок цього, крім того, до того ж), перехід від однієї думки до іншої (раніше ніж перейти до..., звернімося до..., розглянемо, зупинимось на..., розглянувши..., перейдемо до..., треба зупинитися на..., варто розглянути...), результат, висновок (отже, значить, як висновок, на закінчення зазначимо, все сказане дає змогу зробити висновок, підсумовуючи, слід сказати...).

Засобами логічного зв'язку у роботі можуть виступати займенники, прикметники і дієприкметники (даний, той, такий, названий, вказаний та ін.).

Науковий текст роботи становлять лише точні, отримані внаслідок тривалих спостережень і наукових експериментів відомості та факти. Це зумовлює і точність їх словесного вияву, і, таким чином, використання спеціальної термінології.

Обов'язковою вимогою об'єктивності викладу матеріалу є також вказівка на джерело повідомлення, автора висловленої думки чи якогось виразу. У тексті цю умову можна реалізувати за допомогою спеціальних вставних слів і словосполучень («за повідомленням», «за даними», «на думку», «на нашу думку» та ін.).

Робота має бути виконана за допомогою текстового редактора з використанням шрифту Times New Roman, кеглем 14 з полуторним міжрядковим інтервалом. Текст розміщується на сторінках з дотриманням таких розмірів берегів: з лівого боку - 30 мм, з правого - 15 мм, зверху - 20 мм, знизу - 20 мм.

Обсяг роботи не повинен перевищувати 35 сторінок друкованого тексту.

Нумерація сторінок має бути наскрізною. Першою сторінкою вважається титульна, на якій номер не ставиться. На наступних сторінках

номер проставляється у правому верхньому кутку арабськими цифрами без крапки.

За титульним аркушем розташовується зміст, який включає в себе найменування та номери початкових сторінок усіх розділів та підрозділів роботи. Вступ, список використаної літератури та додатки у змісті не нумеруються як розділи. Підрозділи нумеруються у межах кожного розділу, використовуючи номер розділу і порядковий номер підрозділу, між якими ставиться крапка, наприклад: «1.2» (другий підрозділ першого розділу). У тому ж рядку розміщується заголовок підрозділу.

Кожна структурна частина роботи починається з нової сторінки. Заголовки структурних частин роботи «**ЗМІСТ**», «**ВСТУП**», «**НАЗВА РОЗДІЛУ**», «**ВИСНОВКИ**», «**СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**» друкуються великими літерами по центру сторінки та виділяються жирним шрифтом. Заголовки підрозділів друкують з абзацу звичайним шрифтом, крапку в кінці заголовків не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапками.

Відстань між заголовком і текстом та між назвами розділу та підрозділу – один полуторний рядок.

Текст роботи повинен ілюструватись **рисунками, схемами, графіками, таблицями** тощо. Вибір виду ілюстрації залежить від змісту матеріалу та поставленої мети. Ілюстрації виконують на стандартних аркушах формату А4. Ілюстрації (схеми, графіки тощо) і таблиці слід подавати безпосередньо після тексту, де їх згадано вперше, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації мають бути посилання в тексті.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій у додатках. Номер ілюстрації має складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка, наприклад: «Рис. 1.2» (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва та опис розміщуються послідовно під ілюстрацією по центру.

Формули в роботі нумеруються в межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставиться крапка. Номери формул пишуть біля правого берега сторінки на рівні відповідної формули в круглих дужках та вирівнюються по ширині сторінки, наприклад: «(3.1)» (перша формула третього розділу). Пояснення значень символів, числових коефіцієнтів у формулах необхідно подавати безпосередньо за формулою в тій послідовності, в якій вони подані в формулі, і кожне - з нового рядка. Перший рядок пояснення починають з абзацу зі слова «де» без двокрапки.

Перед формулою і після формули необхідно залишити один рядок 1,5 міжрядкового інтервалу.

Таблиці нумерують послідовно у межах розділу (за винятком тих, що розміщені в додатках). У правому верхньому кутку розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера, який складається з номера розділу і

порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 2.3» (третя таблиця другого розділу). Назва таблиці міститься нижче, по центру сторінки. У разі перенесення таблиці на іншу сторінку у правому верхньому кутку над подальшими частинами пишеться «Продовження табл. 2.3». На всі таблиці мають бути посилання в тексті.

У таблицях необхідно обов'язково зазначати одиницю виміру. Якщо всі одиниці виміру є однакові для всіх показників таблиці, вони наводяться у заголовку. Одиниці виміру мають наводитися відповідно до стандартів. Числові величини у таблиці треба вказувати з однаковою кількістю десяткових знаків. Заголовки колонок таблиць починаються з великої літери.

Приклади оформлення таблиць, рисунків, формул наведені у Додатку Ж.

У тексті роботи слід подавати посилання на літературні джерела, які позначаються черговим номером за переліком джерел, взятих у прямі дужки, наприклад [1]. Нумерація надається джерелам за порядком їх згадування у тексті або в алфавітному порядку прізвищ перших авторів. Вказані джерела зобов'язані мати повний бібліографічний опис.

При складанні списку використаної літератури необхідно дотримуватися Національного стандарту України «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015».

Додатки розміщуються за порядком появи посилань їх у роботі. Обсяг та кількість додатків не обмежується. Кожний додаток починають з нової сторінки. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер І, Є, І, ї, Й, О, Ч, Ї (правий верхній кут), наприклад, «Додаток А». Посилання на додатки у текстовій частині є обов'язковими.

Оформлення таблиць та рисунків в додатках аналогічне оформленню в основному тексті роботи.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ

2. Фінанси в системі ринкових відносин. Соціально-економічна сутність фінансів.
2. Функції фінансів.
3. Фінансові категорії.
4. Фінансові ресурси.
5. Фінансова система.
6. Генезис фінансів як економічної категорії.
7. Еволюція фінансів.
8. Зміст системи фінансових наукових знань та інструментарій фінансової науки.
9. Новітні уявлення вітчизняних вчених про розвиток фінансової науки.
10. Світова фінансова наука.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

1. Поняття та система фінансового права.
2. Фінансова політика, її зміст і завдання.
3. Фінансовий механізм і його складові елементи.
4. Організація фінансового планування та фінансового контролю в державі.
5. Управління фінансами в Україні.
6. Економічна сутність, функції податків.
7. Класифікація податків. Види податків в Україні та порядок їх нарахування.
8. Податкова політика та податкова система в Україні.
9. Організація податкової роботи та діяльність державної податкової служби.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3.

ЦЕНТРАЛІЗОВАНІ ФІНАНСИ

1. Сутність, функції та призначення бюджету держави.
2. Бюджетна політика та бюджетний механізм.
3. Бюджетний устрій та бюджетна система держави.
4. Склад доходів та видатків бюджету.
5. Бюджетний процес в Україні.
6. Поняття стану дефіциту бюджету.
7. Методи та джерела фінансування дефіциту бюджету.
8. Шляхи скорочення дефіциту бюджету.
9. Вплив бюджетного дефіциту на розвиток економіки.
10. Економічна сутність та роль державного кредиту.

11. Форми державного кредиту та класифікація державних позик.
12. Державний борг.
13. Управління державним боргом.
14. Сутність та основи організації місцевих фінансів.
15. Структура та функції місцевих фінансів.
16. Управління місцевими фінансами.
17. Соціально-економічна роль цільових та позабюджетних фондів.
18. Становлення та розвиток соціальних позабюджетних фондів.
19. Характеристика соціальних позабюджетних фондів України .

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНІ ФІНАНСИ

1. Фінанси підприємств як основа фінансової системи. Сутність та функції фінансів підприємств.
2. Основи організації фінансів суб'єктів підприємництва.
3. Грошові фонди та фінансові ресурси підприємств.
4. Витрати і доходи підприємств та їх класифікація.
5. Прибуток як основний фінансовий результат діяльності підприємства.
6. Управління беззбитковістю діяльності підприємства в умовах впливу фінансових ризиків.
7. Фінансова звітність підприємства.
8. Теоретичні основи фінансів домогосподарств.
9. Бюджет господарства, його джерела і структура.
10. Заощадження домогосподарств, їх класифікація, мотиви та чинники.
11. Розвиток особистих фінансів в ринкових умовах.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5. ФІНАНСОВА ІНФРАСТРУКТУРА

1. Економічна необхідність та сутність страхування.
2. Функції та принципи страхування, їх економічний зміст.
3. Класифікація страхування.
4. Страховий ринок України: поняття та структура.
5. Співстрахування та перестрахування.
6. Зарубіжна практика страхування.
7. Сутність, функції та класифікація фінансового ринку.
8. Суб'єкти фінансового ринку.
9. Інструменти фінансового ринку.
10. Фінансові посередники та їх функції.
11. Державне регулювання фінансового ринку.
12. Сутність, функції, політика та механізм фінансового менеджменту.
13. Основи управління активами.
14. Основи управління капіталом.

15. Основи управління інвестиціями.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ

1. Сутність, функції, політика та призначення міжнародних фінансів.
2. Міжнародні валютно-фінансові потоки: сутність та класифікація.
3. Міжнародний ринковий механізм перерозподілу фінансових ресурсів і капіталу.
4. Міжнародний неринковий перерозподіл фінансових ресурсів.
5. Економічна безпека як багаторівнева система.
6. Сутність фінансової безпеки та її місце в системі економічної безпеки.
7. Системи забезпечення фінансової безпеки держави.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7. ФІНАНСИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

1. Особливості фінансових систем країн з розвиненою ринковою економікою.
2. Фінансова система Сполучених Штатів Америки.
3. Фінансова система Федеративної Республіки Німеччини.
4. Фінансова система Великобританії.
5. Фінансова система Франції.
6. Фінансова система Японії.
7. Етапи економічної інтеграції в Європі. Фінансова політика у контексті поглиблення європейської інтеграції.
8. Валютно-фінансова конвергенція та особливості організації фінансів Європейського Союзу.
9. Бюджет Європейського Союзу. Бюджетна стратегія і бюджетний процес.
10. Гармонізація та уніфікація податкової політики в межах Європейського Союзу.
11. Валютна інтеграція. Спільна валютна політика та запровадження євро.
12. Основні інституції ЄС та їх роль у формуванні єдиної фінансової політики.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль здійснюється у процесі вивчення дисципліни з метою виявлення ступеню розуміння студентом засвоєного навчального матеріалу та вміння застосовувати його у практичній роботі.

Поточний контроль здійснюється під час проведення навчальних занять, а також за результатами виконання студентом індивідуального завдання, а саме: підготовки індивідуального навчально-дослідного завдання.

Критерії оцінювання поточного контролю знань здобувачів вищої освіти:

Бали за окремий вид навчальної діяльності за шкалою від 1 до 4	Критерії оцінювання
3-4	Робота оцінюється на високому рівні. Студент виявляє глибокі та системні знання з теми, самостійно і логічно викладає матеріал, вміє аргументовано пояснювати поняття, використовує професійну лексику, грамотно та творчо виконує завдання, демонструє аналітичне мислення і самостійність у судженнях.
2-1	Робота оцінюється на середньому або нижчому за середній рівні. Студент частково володіє навчальним матеріалом, здебільшого відтворює його без глибокого розуміння, допускає логічні неточності, помилки в термінах або висновках, виконання завдань частково правильне, проте не завжди акуратне або повне.
0	Робота оцінюється як незадовільна. Студент не володіє необхідними знаннями, не розкриває суть теоретичних питань, не може виконати творчі або практичні завдання, демонструє відсутність розуміння базових понять і не застосовує навчальний матеріал навіть на елементарному рівні.

Критерії оцінювання індивідуального навчально-дослідного завдання

Бали за окремий вид навчальної діяльності за шкалою від 1 до 20	Критерії оцінювання
13-15	Завдання виконано на високому рівні. Робота містить повноцінний аналіз, логічну структуру, обґрунтовані висновки, використано як основну та і додаткову літературу з фінансів, з них частина - додаткова література. Високий рівень самостійності, присутні елементи критичного мислення, робота оформлена відповідно до вимог.

8-12	Завдання виконано на достатньому рівні. Студент продемонстрував розуміння теми, але висновки або структура частково поверхові. Є декілька несуттєвих помилок в логіці, оформленні або джерелах. Використано достатню кількість літературних джерел, наявна загальна аргументація.
4 -7	Завдання виконано на середньому рівні. У такій роботі структура частково дотримана, проте спостерігається її порушення: окремі частини або розділи слабо пов'язані між собою, відсутні логічні переходи чи чітке виділення основних компонентів. Зміст викладено загально або поверхово, без глибокого розкриття теми; аналітичні елементи або відсутні, або подані фрагментарно, без належного обґрунтування. У висновках, як правило, відсутній глибокий аналіз, а узагальнення обмежуються повторенням вже наведених положень. Також можливі окремі порушення вимог до оформлення: неправильне форматування, помилки в оформленні джерел або титульної сторінки, часткова відсутність посилань у тексті.
1-3	Завдання виконане частково або з грубими помилками. У такій роботі зазвичай простежується невідповідність темі, порушено основну структуру (відсутній вступ, висновки або логічне членування тексту), а зміст поданий поверхово, часто у вигляді переказу без будь-якого аналізу чи критичного осмислення. Висновки або відсутні зовсім, або не мають змістовної цінності. Також у роботі допускаються фактичні помилки, суперечності та логічні порушення. Джерела не використовуються або вказані формально без належного оформлення, без посилань у тексті, що свідчить про низький рівень академічної доброчесності. Окрему проблему становить невідповідність вимогам до оформлення: відсутні титульна сторінка, зміст, нумерація сторінок, текст подано з численними технічними або мовними помилками.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

нормативно-законодавча:

1. Бюджетний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51, ст.572.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/RE22868?an=0&ed=2025_01_23
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність». URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/RE23755?an=2&ed=2023_02_02
6. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755 (зі змінами доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
7. Про відкритість використання публічних коштів: Закон України від 11.02.2015 № 183-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text>
8. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97%D0%B2%D1%80#Text>
9. Про національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>
10. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15/print1491296480899025#Text>
11. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
12. Про фінансові послуги та фінансові компанії. Закон України від 14.12.2021 № 1953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>

навчально-наукова:

13. Аранчій. В.І., Дроботя Я.А., Краснікова О.М. Міжнародні фінанси. Полтава: ПДАУ, 2023. 130 с.
14. Бюджетна система України: навчальний посібник в схемах і таблицях С.В. Качула, Г.Є. Павлова, Л.В. Лисяк, О.В. Добровольська, Л.І. Катан. Дніпро: Монолит, 2021. 332 с.
15. Варналій З.С. Романюк М.В. Податкова система: підручник. К.: Знання України, 2019. Тема 10. Податкові системи зарубіжних країн. С. 267-294.
16. Васильєва Н.В., Гринчук Н.М., Дерун Т.М., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади. Практичний посібник. Київ: 2017. 117 с.

17. Горбач Л.М., Плотніков О.В. Міжнародні фінанси: підручник. К.: Видавничий дім «Кондор», 2019. 528 с.
18. Грінько І.М. Міжнародні фінанси: підручник. К.: Видавничий дім «Кондор», 2019. 528 с.
19. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>
20. Жигалкевич Ж.М., Кам'янська О.В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 214 с.
21. Кізима Т.О. Фінансові інструменти залучення заощаджень домогосподарств до інвестиційних процесів: прагматико-аналітичний аспект. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*, №4, 2018. С. 33-46.
22. Кізима, Т. О., Лободіна, З. М. та Кізима, А. Я. Інвестування заощаджень домогосподарств у контексті впливу на функціонування публічних фінансів в умовах війни. *Світ фінансів*, 4(77), 2023. С. 52-67.
23. Кремень О. І. Фінанси : навч. посіб. / О.І. Кремень, В.М. Кремень. К. : Центр навчальної літератури, 2012. 416 с.
24. Міністерство економіки України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://me.gov.ua>
25. Міністерство фінансів України: Офіційний веб-сайт. URL: <https://mof.gov.ua>
26. Місцеві фінанси: навчальний посібник. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2022. 105 с.
27. Музика-Стефанчук О.А., Якимчук Н.Я. Сучасне фінансове право. Право публічних фінансів: підручник. Київ: АртЕк, 2024. 656 с.
28. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку: Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>
29. Першко Л.О., Ріппа М.Б. Фінанси: навч. посібник. Київ.: ПВНЗ «ІЕЕП», 2019. 388 с.
30. Податкова система : навчальний посібник. Ю.Б. Іванов, В.Ф. Тищенко, О.Є. Найдено та ін. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 408 с.
31. Податкова система: навчальний посібник / [Волохова І.С., Дубовик О.Ю., Слатвінська М.О. та ін.]; за заг. ред. І.С. Волохової, О.Ю. Дубовик. Харків: Видавництво «Діса плюс», 2019. 402 с.
32. Податкове планування та основи податкової оптимізації : навч. посіб. / Я. В. Самусевич. Суми : СумДУ, 2021. 344 с.
33. Сидорчук А.А. Фінансова стійкість домогосподарств: теоретичні основи та прикладні аспекти: монографія. Тернопіль: ЗУНУ. 2023.
34. Страхування : навчальний посібник / Мельник Т.А., Сибірцев В.В. Кропивницький: ПП «Ексклюзив Систем», 2022. 307с.
35. Страхування : підручник, 2-ге вид., виправлене й доповнене. Плиса В.Й. К: Каравела, 2019. 512 с.

36. Страхування: навчальний посібник / О.О. Сосновська. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 328 с.
37. Теорія фінансів : навч. посіб. / О.А. Івашко. Луцьк : Вежа-Друк, 2014. 404 с.
38. Теорія фінансів: підручник / Юхименко П.І., Федосов В.М., Лазебник Л.Л. та ін.; за заг. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. К.: Центр учбової літератури, 2010. 576с.
39. Терещенко Т.Є., Заволока Л.О., Пономарьова О.Б. Страхування (у схемах, таблицях, коментарях) : навч. посібник. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2020. 221 с.
40. Томнюк Т. Л. Податкова система: навчальний посібник. Чернівці: ЧТЕІ ДТЕУ, 2022. 324 с.
41. Федосов В. М., Юрій С. І. Теорія фінансів: підруч. К.: ЦУЛ, 2010. 576 с.
42. Фінанси : навчальний посібник / Л.В. Лисяк, С.В. Качула, Л.О. Міщенко, Д.А. Міщенко ; за ред. д. е. н., проф., акад. АЕН України Л.В. Лисяк. Дніпро: ТОВ «Акцент ПП», 2017. 298 с.
43. Фінанси : підруч. / Юхименко П.І., Бойко С. В., Голубка С.М. та ін. ; за наук. ред. П.І. Юхименка, С.В. Бойко. К.: Центр учбової літератури, 2018. 416 с.
44. Фінанси : підручник / за ред. І.О. Лютого. Київ: Вид-во Ліра-К, 2017. 720 с.
45. Фінанси для фінансистів [текст] : підручник. О.А. Шеремет, І.В. Дем'яненко, К.В. Багацька [та ін.] за заг. ред. Т. А. Говорушко К. : «Центр учбової літератури», 2013. 612 с.
46. Фінанси зарубіжних країн: навчальний посібник / [Кізима Т.О., Кравчук Н.Я., Горин В.П. та ін.]; за ред. О.П. Кириленко. Тернопіль: Економічна думка, 2013. 287 с.
47. Фінанси підприємств : навч. посіб. / Н.Л. Марусяк ; 2-ге вид., перероб. і доп. Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2023. 176 с.
48. Фінанси підприємств : підручник / В.В. Сокурєнко, Д.В. Швець, С.М. Бортник, С. О. Ткаченко ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. 2-ге вид., допов. та перероб. Харків : ХНУВС, 2022. 292 с.
49. Фінанси підприємств навч. посіб. / М.Д. Бедринець, Л.П. Довгань. Київ : ЦУЛ, 2018. 292 с.
50. Фінанси підприємств: навч. посіб.; за ред. Г.Я. Аніловської, І.Б. Висоцької. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 440 с.
51. Фінанси: Навчальний посібник: експрес курс / [Волохова І.С., Шикіна Н.А., Волкова О.Г. та ін.] за заг. ред. Волохової І.С. Харків: Видавництво «ПромАрт», 2018. 262 с.
52. Фінанси: підручн. / О.Я. Стойко, Д.І. Дема; за ред. О.Я. Стойка. К.: Алерта, 2017. 406 с.

53. Фінансове право : підручник / за заг. ред. О.М. Бандурки та О.П. Гетманець ; Ю. М. Жорнокуй, О. В. Кашкарьова, Т. В. Колесник та інші. Х. : Екограф, 2015. 500 с.
54. Фінансове право України: навч. посібник (у схемах, таблицях та коментарях) / К.А. Гурковська, О.Б. Мороз, Ю.С. Назар, Л.М. Сукмановська. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 308 с.
55. Фінансове право України: навчальний посібник / [М.В. Ковалів, С. С. Єсімов, І.М. Проць, Р.М. Скриньковський, Ю.Р. Лозинський]. Львів: СПОЛОМ, 2022. 394 с.
56. Фінансовий менеджмент : підручник / Д.І. Дема, Л.М. Дорохова, О.М. Віленчук [та ін.] Житомир : ЖНАЕУ, 2018. 320 с.
57. Фінансовий менеджмент: Підручник / В.М. Шелудько; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. 2-ге вид., стер. К.: Знання, 2013. 375 с.
58. Фінансовий ринок: Навчальний посібник / Н.В. Трусова, С.А. Нестеренко, І.Є. Якушева та ін. Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2021. 236 с.
59. Фінансовий ринок: навчальний посібник / С.С. Арутюнян, Л.В. Добриніна [та інш.] / за ред. С.С. Арутюнян. Київ : Гуляєва В.М., 2018. 484 с.
60. Фінансові системи зарубіжних країн: навч. посіб. Ю.М. Руденко, В.В. Токар. Київ. КНЕУ.2010. 348 с.
61. Фінансові системи країн Європейського Союзу: підручник [Текст] / М.І. Карлін, О.А. Івашко. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 384 с.
62. Швайко, М. Л. Сучасні тенденції фінансів домогосподарств України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: серія «Економічна»*, Вип. 98. С. 46-54.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра менеджменту та фінансів

**ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА
з дисципліни «Фінанси»**

на тему _____

Студента (ки) ____ курсу _____ групи

(ПРІЗВИЩЕ та власне ім'я)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БЮДЖЕТНОГО УСТРОЮ І БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ.....	6
1.1. Сутність бюджетного устрою та його складових.....	6
1.2. Структурні складові бюджетної системи та основні підходи до формування бюджетів.....	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ БЮДЖЕТНОГО УСТРОЮ ТА БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	16
2.1. Аналіз бюджетного устрою країни.....	16
2.2. Оцінка ефективності функціонування елементів бюджетної системи.....	22
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОГО УСТРОЮ ТА БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ.....	32
ВИСНОВКИ.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	41
ДОДАТКИ	44